

Reflexe historických povodní na řece Olšavě v dobových dokumentech

Dagmar Šašinková

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení
Ústav environmentální bezpečnosti
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar Šašinková**
Osobní číslo: **L14010**
Studijní program: **B3953 Bezpečnost společnosti**
Studijní obor: **Řízení environmentálních rizik**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Reflexe historických povodní na řece Olšavě v dobových dokumentech**

Zásady pro vypracování:

1. Rešerše historických pramenů, regionálních novin, narativní prameny.
2. Heuristická analýza informačních zdrojů.
3. Tvorba textů s využitím informačních databází, komperace výsledků a hypotéz.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] ČOUPEK, Jiří. Dějiny Pitína a přifařených obcí Hostětína a Šanova. Pitín: Obec Pitín, 2015. ISBN 978-80-27004-09-6.

[2] LANGHAMMER, Jakub, ed. Povodně a změny v krajině. Praha: Katedra fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2007. ISBN 978-80-86561-86-8.

[3] Obec Šumice, Kronika obce Šumice z období let 1918-1938.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, Ph.D.**
Ústav environmentální bezpečnosti

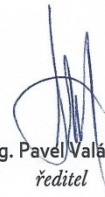
Datum zadání bakalářské práce: **3. února 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2017**

V Uherském Hradišti dne 10. února 2017

doc. RNDr. Jiří Dostál, CSc.
děkan

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc.
ředitel

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se bakalářská práce skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Uherském Hradišti ..... 10. 5. 2014 .....

V. C. Buntová
.....
podpis studenta

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Vysoká škola disertační práce nezveřejňuje, byla-li již zveřejněna jiným způsobem.

(2) Bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požítovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

(4) Vysoká škola může odložit zveřejnění bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce nebo jejich částí, a to po dobu trvání překážky pro zveřejnění, nejdéle však na dobu 3 let. Informace o odložení zveřejnění musí být spolu s odůvodněním zveřejněna na stejném místě, kde jsou zveřejňovány bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, již se týká odklad zveřejnění podle věty první, jeden výtisk práce k uchování v ministerstvu.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přiměřeně k větší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce pojednává o historických povodních na řece Olšavě, které zasáhly obce Pitín, Bojkovice, Záhorovice, Nezdenice a Šumice v průběhu 20.století, konkrétně v letech 1911 – 1972. Teoretická část vymezuje pojmy přirozená a zvláštní povodeň, povodňová hrozba, a povodňové riziko. Také se zabývá protipovodňovými opatřeními, vlivy člověka na povodeň a adaptabilitou a resiliencí společnosti v vztahu k povodním. Praktická část analyzuje konkrétní povodně, které byly zaznamenány v kronikách či regionálním tisku a shrnuje, který typ povodní zde převažoval.

Klíčová slova: povodeň, historie, Olšava, jihovýchodní Morava, kronika, tisk

ABSTRACT

This bachelor thesis is about reflection of historical flood on the Olšava river in historical documents which happened in years 1911 – 1972. It is located on villages Pitín, Bojkovice, Nezdenice, Záhorovice and Šumice. Theoretical part is about definition the floods and about flood protection measures. Practical part is about flood which were recorded in chronicles or in historical documents.

Keywords: floods, historical, Olšava river, chronicle, historical documents, regional newspapers

Poděkování patří vedoucímu mé bakalářské práce, prof. RNDr. Petru Chrastinovi, PhD., za vedení, poskytnutí odborných rad a věcných připomínek, také za trpělivost a ochotu při zpracovávání bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala spolužákům, se kterými jsem mohla konzultovat obecné náležitosti bakalářské práce. Také tímto děkuji rodině za podporu a trpělivost během doby mého studia.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 REŠERŠE ZDROJŮ	11
2 OBECNĚ O POVODNÍCH	13
2.1 DRUHY POVODNÍ	13
2.2 FAKTORY VZNIKU POVODNÍ	14
3 POVODŇOVÁ OPATŘENÍ	17
4 KRAJINA A POVODNĚ	21
5 METODY POUŽITÉ V PRAKTICKÉ ČÁSTI	24
PRAKTICKÁ ČÁST	26
6 CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ A JEHO VYBRANÉ HYDROLOGICKÉ CHARAKTERISTIKY	27
7 PRAMENY HISTORICKÝCH POVODNÍ	32
8 REFLEXE HISTORICKÝCH POVODNÍ V DOBOVÝCH DOKUMENTECH ...	34
8.1 OBEC PITÍN	34
8.2 OBEC BOJKOVICE	36
8.3 OBEC ZÁHOROVICE	37
8.4 OBEC NEZDENICE	39
8.5 OBEC ŠUMICE	40
9 SHRNUÍ HISTORICKÝCH POVODNÍ NA ŘECE OLŠAVĚ	42
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
SEZNAM OBRÁZKŮ	51
SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Motivem pro vybrání tématu historických povodní na řece Olšavě je můj osobní zájem o historii území, ve kterém žiji. Vypravování pamětníků o tom, jak dříve žili, mne vždy fascinovalo. Nejvíce mne však zaujaly zmínky o přírodních pohromách, které postihly oblast mého bydliště a blízkého okolí. Proto tato bakalářská práce zkoumá historické povodně na řece Olšavě, které zasáhly obce Pitín, Bojkovice, Záhorovice, Nezdenice a Šumice v letech 1911 – 1972. Tyto povodně jsem si vybrala z důvodu absence soupisu na toto téma a také protože si myslím, že lidstvo se musí poučovat z historie, pokud chce postupovat kupředu.

Povodně jsou přírodní pohromou, která sužuje lidstvo od nepaměti. Člověk svými zásahy do přírody těmto povodním napomáhá mnoha činnostmi, jako je např. vykácení lesů nebo napřimování vodních toků. Povodně jsou také ovlivněny skladbou krajiny, kterou daný vodní tok protéká. Existují dva typy povodní, a to povodně přirozené, které jsou způsobeny buď táním sněhu nebo dlouhotrvajícími či přívalovými srážkami, a také povodně zvláštní, které bývají způsobeny poruchou vodního díla, které je postaveno na daném vodním toku.

Teoretická část je věnována problematice povodní. Dále jsou zde zmíněna protipovodňová opatření a jejich historie a v neposlední řadě je zde zmíněno, jakým způsobem člověk a krajina působí na povodně.

Praktická část přibližuje vlastnosti území, které bylo po tuto část práce vybráno. Dále charakterizuje vodní tok, řeku Olšavu a antropogenní zásahy na něm, jako byla např. regulace vodního toku či výstavba vodní nádrže Kolelač. Další část pojednává o jednotlivých povodních, které zasáhly jednotlivé obce.

Cílem práce je zmapování jednotlivých povodní pomocí databáze narativních pramenů a regionálního tisku. Také se v práci pokusím zhodnotit, zda se obce z předešlých přírodních katastrof poučily či nikoliv a pokud ano, jaká opatření byla použita a zda jsou tyto opatření dostačující pro povodně, ke kterým by mohlo dojít v budoucnu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 REŠERŠE ZDROJŮ

Práce pojednává o problematice povodní, o jejich typech, příčinách, opatřeních a o povodňových situacích, které nastaly v minulosti. K tomuto tématu jsem našla mnoho brožur, které se zabývají tím, co dělat v případě povodně. K teoretické části práce byly použity zdroje jak knižní, tak internetové. Co se týče části praktické, zde se zdroje nenacházely na jednom místě. Bylo zapotřebí navštívit regionální knihovny, redakci místních regionálních novin a i Státní okresní archiv v Uherském Hradišti. K problematice povodní jsem našla mnoho zahraničních studií, které řešily povodně v historii, ale i problematiku protipovodňových opatření v současnosti (např. Driessen, 2016).

Teoretická část bakalářské práce se zabývá obecnými informacemi a definicemi povodní, pojednává o jednotlivých typech povodní a příčinách jejich vzniku. Cenným zdrojem o těchto jevech byly především odborné publikace zabývající se meteorologií, např. Malý průvodce meteorologií (Munzar, 1989) a problematikou povodní – Žijeme v záplavovém území (Tomášek, 2015), Povodeň to nieje len veľká voda (Horváthová, 2003) či Ochrana před povodněmi (Kovář, 2004). V teoretické části jsou dále popsána protipovodňová opatření pro Česko-slovenské příhraničí a vysvětleny pojmy povodňová hrozba a povodňové riziko. Také jsou zde uvedeny způsoby ovlivňování krajiny člověkem a tím i ovlivňování povodní. V této části bylo čerpáno především z knihy Povodně a změny v krajině (Langhammer a kol., 2007).

Stěžejním zdrojem pro teoretickou část se však stala kniha Povodně v českých zemích (Kozák, Munzar, 2007), která pojednává o historii povodní v České republice, o ohlašování povodní, protipovodňových opatřeních a rovněž o následné pomoci v postižených oblastech. Informace o záznamech historických povodní byly čerpány z časopisu Historická geografie. Pro definování některých pojmů byly použity platné zákony, např. vodní zákon č. 254/2001 Sb.

V praktické části byly největším zdrojem kroniky. Převážná část kronik je archivována ve Státním okresním archivu Uherské Hradiště, konkrétně byly použity kroniky obce Pitín, Bojkovice, Šumice, Nezdenice a Záhorovice. V kronikách byly nalezeny záznamy o povodních buď v kapitole „Vodní a lesní hospodářství“ a nebo v chronologickém pořadí během roku.

Cennou knihou při zpracovávání tématu se staly Dějiny Pitína a přifařených obcí Hostětína a Šanova (Čoupek, 2015).

Pro srovnání a analýzu reflexe povodní v dobových dokumentech byly použity články z regionálních novin Slovácká jiskra a to konkrétně výtisky ze srpna 1959 a července 1972. Archivní výtisky těchto novin jsou umístěny v redakčním archivu Slováckého deníku v Uherském Hradišti.

2 OBECNĚ O POVODNÍCH

Při zvýšeném množství srážek dochází ke změně hladiny vodního toku, která není trvalá. Pokud dojde k vylití vody z koryta řeky, jedná se o povodeň, která může způsobit škody (Horváthová, 2003, s. 18).

Velmi často dochází k záměnám slov „povodeň“ a „záplava“. Povodeň, jak již bylo napsáno výše, značí změnu hladiny na vodním toku, většinou při vystoupení nade břeh, kdežto záplava je zatopení pozemku právě při povodni, ale také z jiných důvodů – např. při trvalých deštích, rychlém tání sněhu nebo při vystoupení podzemní vody, aniž by muselo dojít k vystoupení hladiny řeky nade břeh (*Bioklimatologický slovník*, 1980).

2.1 Druhy povodní

Povodně jsou většinou vyvolány příčinami, které mají přírodní charakter. V takovém případě jsou nazývány jako „povodně přirozené“.

Existují však případy, kdy byla povodeň způsobena jinak než přírodními podmínkami. Tyto povodně jsou nazvány jako „povodně zvláštní“ (ČHMÚ, 2008).

Přirozené povodně

Přirozený typ povodní se vyskytuje nejčastěji. Podle ČHMÚ (2008) je lze rozdělit na:

- a) Zimní a jarní povodně způsobené táním sněhu

Tento druh povodní se vyskytuje od prosince do dubna a může být doprovázen dešťovými srážkami. Povodně způsobené táním sněhu se vyskytují především v podhorských oblastech a projevují se i dále na tocích, v oblastech nížinných.

- b) Letní povodně způsobené krátkodobými přívalovými dešti (jsou také nazývány jako „bleskové povodně“)

Tyto povodně působí především lokálně, na malých územích – např. pouze v rámci obce. Mohou se však vyskytovat kdekoli na malých vodních tocích. Přívalové srážky mají sice krátkou dobu trvání, ale o to více jsou intenzivní – při tomto typu srážek může spadnout asi 10 – 100 mm za hodinu. Přívalové srážky souvisí s intenzivní konvekcí při tvorbě bouřkové oblačnosti. Lokálně mohou způsobit značné škody, ve výjimečných případech však mohou být územně rozsáhlejší.

c) Letní povodně způsobené dlouhotrvajícími dešti

Dlouhotrvající regionální deště vyvolávají vznik povodní velkého rozsahu na regionální úrovni. Zasaženy jsou všechny toky regionu, který byl zasažen dlouhotrvajícími dešti. Povodně tohoto typu jsou způsobeny jednodenními nebo vícedenními trvalými srážkami. Tyto srážky jsou vázány na výskyt tzv. srážkotvorné cyklony, která se pohybuje v blízkosti nebo přímo na území České republiky.

d) Zimní povodně způsobené ledovými jevy

Objevují se po období déle trvajících mrazů, které způsobily zamrznutí řek. Po následném náhlém oteplení dojde ke zrychlenému odtoku ledu, proto se ledové povodně vyskytují v takových úsecích toku, které jsou náchylné ke zledovatění a tím ke vzniku ledových zácp. Ledové povodně nejsou způsobeny zvýšeným průtokem vody, ale snížením průtočné kapacity koryta. Tuto kapacitu snižuje nahromaděný led, který zároveň vzdouvá hladinu vody. Ledová povodeň zasahuje ve většině případů velmi krátký úsek toku, ve výjimečných případech však může být tok postižen i v délce několika kilometrů (Brázdil, 2005; *Žijeme v záplavovém území*, 2015; ČHMÚ, 2008).

Zvláštní povodně

Tento druh povodní je způsoben jinými než přírodními vlivy, které bývají nejčastěji způsobeny v souvislosti s vodním dílem na toku. Tato situace může nastat buď při stavbě vodního díla a nebo při jeho poškození.

Zvláštní povodeň může nastat (*Žijeme v záplavovém území*, 2015):

- Protržením vodního díla,
- poruchou konstrukce vodního díla a tím způsobeným neřízeným odtokem vody,
- nouzovým řešením při kritické situaci, která ohrožuje bezpečnost vodního díla, prostřednictvím nouzového odpuštění vody - tímto pak vzniká krizová situace pod vodním dílem.

2.2 Faktory vzniku povodní

Povodně jsou ovlivňovány především meteorologickými faktory, ale také hydrologickými nebo fyzickogeografickými. Jsou zde ovšem zařazeny také faktory antropogenní.

Meteorologické faktory jsou rozděleny na faktory předběžné a příčinné. Předběžné faktory působí několik dnů až měsíců před tím, než k povodni dojde. Mezi tyto faktory je zařazena např. nasycenost povodí, promrznutí půdy či vrstva sněhové pokrývky. Příčinné meteorologické faktory působí několik hodin (ale i dnů) před vznikem povodně a jsou často jejím spouštěcím procesem. Patří sem trvalé nebo přivalové dešťové srážky či kladné teploty vzduchu při oblevách).

Z hydrologických faktorů jsou nejvýznamnější ty předběžné. Důležitou roli zde hraje míra naplnění koryt vodních toků, a to buď vodou nebo ledovými útvary. Pokud je stav vodního toku vysoký, snáze dojde při působení meteorologických faktorů k povodni. Rozhodující vliv na průběh povodně ale také má:

- intercepce terénu – schopnost vegetace zadržet vodu. Je dána hustotou porostu, jeho druhem a také tím, v jakém vývojovém stupni se porost nachází (o vlivu lesa na povodně pojednává kapitola 3). Intercepce je velmi důležitá, protože může zpomalovat odtok vody z povrchu a tím prodlužovat dobu vsáknutí;
- retence – schopnost akumulace vody v depresích terénu, což vede k naplňování vody spíše v rovinatém než ve sklonitém terénu,
- infiltrace – vsak vody do půdy a zavodnění podzemních vod; závisí na dalších faktorech – pórovitosti, typu a složení půdy, mocnosti půdy, obsahu humusu a jejím nasycením vodou,
- kapacita nebo objem říční sítě.

Tyto vlivy jsou závislé na fyzickogeografických faktorech. K těmto patří charakteristika povodí, jako jeho tvar, plocha, sklon reliéfu, nadmořská výška nebo délka toku. Ve vodním toku jde o průtočnost koryta a inundačního území.

Tyto tzv. přirozené faktory byly v průběhu času pozměňovány lidskou, tedy antropogenní činností. Nejvíce byly změněny odtokové podmínky (Brázdil, 2005).

Průběh povodně

Průběh povodně je charakterizován povodňovou vlnou. Za začátek povodňové vlny je považován okamžik, kdy dochází k výraznému stoupání průtoku, její konec nastává, když průtok klesne na počáteční stav, nebo zůstane setrvalý. Za nejvyšší bod povodňové vlny je považován tzv. kulminační průtok. Tvar povodňové vlny je dán příčinou vzniku povodně a charakterem povodí (Horváthová, 2003, s. 18-19).

Povodňová hrozba a povodňové riziko

Povodňová hrozba patří mezi nejzávažnější přírodní hrozby, které ovlivňují rozvoj lidských aktivit. Může totiž způsobit ekonomické, environmentální a především sociální škody (Vojtek, 2014). Tato hrozba se vyskytuje nepravidelně s n-letou periodou z určitých, danému jevu příznivých klimatických, hydrologických a dalších podmínek (Grešková, 1998 cit. podle Vojtek, 2014).

Povodňové riziko představuje kombinaci pravděpodobnosti výskytu povodně (hrozby) a nepříznivých účinků na lidské zdraví, životní prostředí, a kulturní dědictví (zranitelnost prostředí) (*Možnosti řešení povodňových situací*, 2012). Lze tedy říci, že riziko = hrozba + zranitelnost.

3 POVODŇOVÁ OPATŘENÍ

Lidstvo cítilo potřebu ochraňovat svůj majetek a své životy od nepaměti. Proto také při povodňových jevech bylo nutné zabezpečit tato aktiva, aby nedošlo k jejich poškození. Následující kapitoly pojednávají jak o historických, tak o současných preventivních opatřeních.

Historie povodňových opatření

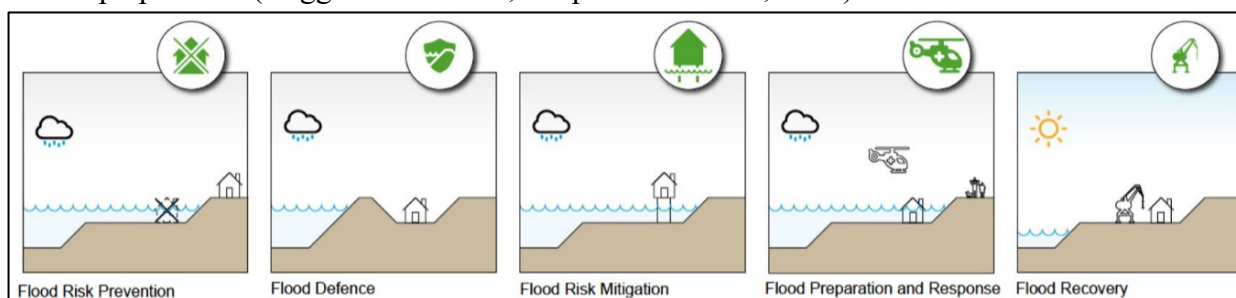
Již v 19. století začaly objevovat první vyhlášky a nařízení pro ochranu životů obyvatel a jejich majetku. Tyto varovné povodňové služby byly nejprve zaváděny v Čechách, na Moravě se začaly zavádět až později. Některé prameny datují zavádění varovných povodňových služeb do roku 1913, tedy těsně před První světovou válku.

Tehdy Ústřední hydrografická kancelář při Ministerstvu vnitra, která sídlila ve Vídni již od roku 1893, vydala „Instrukce pro povodňovou službu návěstní“ jak v německém, tak i v českém jazyce. Tento návod se týkal moravských a dolnorakouských obcí, které ležely v zaplavovaném území řeky Moravy a dalších toků v jejím povodí. V instrukcích byly popsány podrobné pokyny o tom, kdy a komu mají zasílat srážkoměrné (tehdy dešťoměrné) a vodočetné stanice zprávy o tom, že se blíží povodeň (Kozák, 2007).

Ke dni 14. ledna 1920 byl výnosem ministerského rady zřízen Státní ústav meteorologický, který se zabýval meteorologickým pozorováním ČSR, vládním nařízením z 27. listopadu 1953 pak k 1.1.1954 vznikl Hydrometeorologický ústav (Česká meteorologická společnost).

Strategie řízení povodňových rizik

Je možné identifikovat 5 základních typů strategií: prevence povodňového rizika, ochrana před povodněmi, zmírnění následků povodně, příprava na povodně a odstranění škod po povodni (Hegger a kol. 2014, cit. podle Driessen, 2016).

Obrázek 1: Pět strategií řízení povodňových rizik.

Zdroj: Hegger a kol., 2014.

Driessen (2016) rozdělil pět strategií do tří hlavních povodňových situací:

- a) situace před povodní – cílem je snížit expozici lidí a majetku povodni prostřednictvím preventivních opatření, hlavním cílem strategie je „keeping people away from water“, např. vhodně zpracovaným územním plánem a vytýčením záplavového území;
- b) situace během povodně – zde je důležitý systém varování obyvatelstva, tvoření plánu na zvládnutí povodní a plánu evakuace;
- c) situace po povodni – zahrnuje plány obnovy a systémy odškodnění postižených osob.

Stupně povodňové aktivity

Určení SPA konkrétní řeky, tzn. vyznačení hladiny v cm pro 1., 2. a 3. povodňový stupeň, je důležitým faktorem pro varování obyvatelstva před povodní.

Pro jednotlivé hlášené profily jsou stanoveny hodnoty, které vyjadřují míru nebezpečí povodně. Tyto hodnoty jsou zapsány v jednotlivých povodňových plánech a pro každé místo vodního toku, na kterém se nachází hlášený profil, jsou jiné.

Prvním stupněm povodňové aktivity je stupeň bdělosti. Nastává při nebezpečí vzniku povodně a nebo při vydání výstrahy před povodní, kterou vydává ČHMÚ. Při vyhlášení tohoto stavu na konkrétním toku je nutné kontrolovat a pozorovat situaci na vodním toku. Také je třeba začít s přípravou na povodeň a učinit konkrétní kroky podle povodňového plánu.

Druhý stupeň povodňové aktivity – pohotovost je vyhlášena, když nebezpečí již přerostlo do povodně, ale ještě nedošlo k rozlivu vody mimo vodní koryto ani k žádným dalším škodám mimo něj. Při tomto stupni je nezbytné pečlivě kontrolovat další vývoj situace a předběžně připravovat opatření ke zmírnění průběhu povodně.

Třetím a zároveň nejvyšším stupněm povodňové aktivity je stupeň ohrožení. Je vyhlášen příslušnými orgány při vzniku škod většího rozsahu a při ohrožení života a majetku obyvatel v záplavovém území. Při tomto stupni jsou již zahájeny zabezpečovací práce podle povodňových plánů, ale podle potřeby také záchranné akce a evakuace obyvatel (Zákon č.254/2001 Sb.).

Technická a přírodě blízká opatření

Mezi technická opatření patří především úpravy vodního toku. Lze učinit například kapacitní úpravu koryta či ohrázení vodních toků. Dalším technickým opatřením je vystavení poldru nebo retenční nádrže, která je schopna na určitou dobu zadržet určité množství dešťové vody.

Přírodě blízká opatření mají zajistit dobrý ekologický stav krajiny. Jsou umístěna jak na vodním toku, tak v okolních nivách a v ploše povodí.

Opatření v ploše povodí jsou většinou protierozními opatřeními. Cílem je samozřejmě snížení vodní eroze, ale také zlepšení krajiny tak, aby byla schopna zadržovat větší množství vody a zpomalovat rychlý odtok vody z krajiny.

Mezi opatření v ploše povodí patří:

- agrotechnická protierozní opatření (vhodné umístění plodin, správné způsoby provádění orby),
- organizační protierozní opatření (např. zatravnění svahů),
- biotechnická protierozní opatření (výstavba protierozních nádrží, zřizování protierozních mezí).

Další přírodě blízká opatření jsou opatření na vodních tocích. Řeší tak protipovodňovou ochranu přímo vodního toku nebo v okolních nivách. Právě za účelem zpomalení odtoku a tlumení povodňových rozlivů z koryta se provádí revitalizace technicky upraveného vodního toku. Dále také dochází k obnovám přirozených přírodních území, které umožňují rozlivy povodní, například pokud bylo koryto upravováno a hráz zužuje průtok koryta, je třeba tyto hráze odstranit a nové postavit dále od vodního toku (*Možnosti řešení povodňových situací v Česko-slovenském příhraničí, 2012*).

Aktivní a pasivní opatření

Aktivní opatření jsou založena na respektování územních plánů a preventivnímu využívání záplavových území. Hlavním cílem těchto opatření je zajistit rozvoj záplavových území a tím optimalizovat dopad povodní na hospodářství a majetky.

Pasivní opatření jsou přijímána k ochraně majetku, který se již v zaplaveném území nachází (*Možnosti řešení povodňových situací v Česko-slovenském příhraničí, 2012*).

Záplavová území

Mezi nejspolehlivější preventivní opatření patří vymezení záplavových území v územním plánu každé obce. Termín „záplavové území“ je definován zákonem č. 254/2001 Sb. o vodách (vodní zákon) v §66 takto:

- záplavová území jsou administrativně určená území, která mohou být při výskytu přirozené povodně zaplavena vodou;
- v zastavěných územích obcí a v územích určených k zástavbě podle územních plánů vymezí vodoprávní úřad na návrh správce vodního toku aktivní zónu záplavového území podle nebezpečnosti povodňových průtoků;
- způsob a rozsah zpracování návrhu a stanovování záplavových území stanoví Ministerstvo životního prostředí.

Záplavové území je vymezeno záplavovou čarou, která odpovídá nejvyšší historicky zaznamenané hladině vody při přirozené povodni. Aktivní zóna záplavového území je území, které při povodni odvádí větší část celkového průtoku a tak ohrožuje život, zdraví a majetek obyvatel (Langhammer S., 2007, s. 359).

4 KRAJINA A POVODNĚ

Krajina kolem vodních toků významně ovlivňuje, zda přirozená povodeň vůbec nastane. Příroda byla totiž utvořena tak, aby se vypořádala i s nadprůměrným množstvím vody. Vlhké lesy, ve kterých řeky pramení, umožňovaly při dlouhotrvajících srážkách rozlítí vodního toku do luk, které tímto dostávaly dostatek vláhy. V nížinách pak tuto vodu absorbovaly především lesy lužní.

V následujících kapitolách je popsáno, jaký vliv na povodeň má skladba krajiny, ale také je zde zmínka o tom, jak povodně formují adaptabilitu a resilienci společnosti.

Vliv krajiny na povodně

Krajina má na povodeň velký vliv. Nejdůležitější prvkem krajiny pro povodně jsou zejména lužní lesy, které jsou schopny zadržovat vodu. Díky lužním lesům je zachována biodiverzita v okolí vodního toku. Tyto podmínky umožňují život vlhkomilným rostlinám i živočichům.

Dříve byla oblast naší republiky z 90% zalesněná. Lesy byly tvořeny především listnatými stromy, vyskytovaly se zde vrby, olšiny a později doubravy. Pro udržení vody v krajině byly rovněž důležité rašeliště, bažiny a mokřady, tvořící se zejména v pánvích. Dnes lesy tvoří pouze 30% území a tyto lesy nejsou tak rozmanité jako dříve, objevují se zde monokultury, především smrky, které hůře zadržují vodu v krajině. Mokřady, které tvořily důležitou součást zadržování vody, byly po druhé světové válce a také v 70. a 80. letech vysušovány a z volné přírody odstraněny, jelikož byly považovány za zbytečné. První povodně na našem území byly zaznamenány až v raném středověku. Souvisí to právě s počínajícím odlesňováním a hustším osídlováním území. V souvislosti s kolonizováním právě podél nivních oblastí řek byly vodní toky zaplavovány a zanášeny hlínou a prohlubovala se také jejich koryta, čímž se zrychloval odtok vody z krajiny. Tím se odtok stal nepravidelným a závislým na dešťových srážkách. Hlína se do řek dostávala velmi snadno. Dřeviny, které zpevňovaly terén a udržovaly v půdě vodu byly vykáceny a půda se tak stala nezpevněnou. Při deštích pak jednoduše docházelo k půdní erozi. Lidé odlesňovali území, aby získali plochy s úrodnými půdami, které pak mohly být zemědělsky obdělávány. Vodní toky byly zkracovány a narovnávány, aby povodně nezničily plodiny pěstované v údolních nivách řek. Údolní nivy jsou vlastně plochy, které bývají při zvýšené hladině toku často zaplavovány (Pokorný, 2007).

Nivní půdy jsou velmi úrodné z důvodu dlouhodobého zavodnění, protože voda přinášela mnoho živin a minerálních látek, které se postupně do půdy dostávaly a ukládaly se v ní. Narovnění a zkracování vodních toků způsobilo rychlý odtok vody z krajiny, a tak je mnoho živin a minerálních látek odplaveno do moře. V průběhu povodně je možné, že dojde k vyběžení vody z narovnaného koryta – voda pak teče ve svém původním korytu. Při narovňování koryt řek také vzniklo mnoho slepých ramen, a to především u řek, které měly výrazný meandrovitý tvar. Některé meandry byly ovšem ponechány v původním tvaru koryta a dnes jsou některé úseky vodních toků chráněny (např. PP Osypané břehy) (Langhammer J., 2007, s. 271-274).

Adaptabilita a resilience společnosti vůči přírodnímu ohrožení

Společnost je okolními vlivy neustále nucena přizpůsobovat se různým změnám. Může se jednat o změny ekonomické, sociální, politické, ale také o změny environmentální. Ve společnosti tak dochází k adaptaci či resilienci (schopnosti reakce na změnu) např. při přírodních ohroženích či katastrofách.

Aby se společnost mohla úspěšně adaptovat, je zapotřebí, aby se na tyto změny nezapomnělo. Pokud nedochází k opakování, dochází ke snížení schopností adaptace a resilience. Proto jsou důležité historické studie o přírodních ohroženích a v ČR především o povodních, protože povodně jsou v ČR největší přírodní hrozbou (Raška, 2014).

Nyní dochází ke sblížení studia historických a současných přírodních ohrožení a rizik, protože je zřejmé, že míru zranitelnosti společnosti lze analyzovat pouze v delším časovém úseku. Nejpraktičtější uplatněním takového studia je využití poznatků z minulosti pro zmírnění přírodních rizik v současnosti (Poliwoda, 2007).

Společenská odezva na přírodní ohrožení může být způsobena komunitou, ve které k ohrožení došlo. Například lokální povodně byly sice zmíněny v regionálním tisku, ale odstraňování následků – odklizení, sanační práce – bylo prováděno jednotlivci, kteří byli povodní přímo zasaženi. Při povodních, které zasáhly větší území, byly požádány o pomoc obce, které zasaženy nebyly – to je dokázáno výkazem darů, ať už finančních, naturálních v některých kronikách (Raška, 2014).

Až později, nebo pouze při katastrofách, při kterých došlo ke ztrátě na životech, začala spolupráce komunity a vyšších územně-správních jednotek – např. po roce 1948 byly sanační práce po povodních prováděny různými organizacemi a svazy (Raška, 2014).

5 METODY POUŽITÉ V PRAKTICKÉ ČÁSTI

Jelikož je tato práce prací, která se zabývá historickými událostmi, jejich příčinami a důsledky, je třeba postupovat podle jednotlivých etap historikovy práce. Historické bádání a jeho následné zpracování lze rozdělit do 3 částí:

- heuristika,
- interpretace,
- syntéza.

Metoda heuristická zahrnuje shromažďování literatury a pramenů, které jsou potřebné k samotné k historickému bádání. V této práci byly použity kroniky obcí, obecní zpravodaje a regionální tisk. Heuristická metoda, z řeckého *heuriskó* – což znamená nalézt, objevit využívá zkusmé řešení problémů, pro které neznáme přesnější algoritmus. Proto byla veškerá práce s těmito materiály zdlouhavá a veskrze namátková.

Kritika rozebírá a hodnotí prameny shromážděné pomocí heuristické metody. Interpretace je výkladem těchto pramenů a syntéza údaje z těchto pramenů zpracovává (Hroch, 1983).

Při zpracovávání praktické části jsem rovněž použila metodu kartografickou, konkrétně metodu čtení mapy. Na základě buď již existujících nebo vlastních vytvořených map došlo ke srovnání vodního toku Olšavy v minulosti a v současnosti a poté k vyhodnocení následků provedených změn.

Další metodou, která byla použita, je analýza dokumentů. V tomto případě byly analyzovány archivní dokumenty.

Záznamy historických povodní

Povodně jsou jevy, které jsou v podmínkách střední Evropy běžné. Ovšem do záznamů, novin, kronik nebo pamětí se dostaly pouze ty, které buď způsobily velké škody na majetku a nebo na životech. Také se tam dostaly povodně, které se staly na nějaké významném vodním toku; nicméně nemuselo jít vždy o velké povodně, ale i o lokální, bleskové povodně. Díky těmto záznamům lze zanalyzovat více povodní na jednom toku a tak sestavit soubor, který představuje povodňovou chronologii na daném území. Nejlépe si katastrofální povodeň vybavují lidé, kteří ji přímo zažili.

Při dokumentaci historických povodní je třeba využít jak písemných, tak materiálních pramenů. Mezi tyto prameny jsou zařazeny obecní kroniky, dobový

regionální tisk, fotografie, historické mapy, ale také památky v terénu, jako jsou např. značky kulminací vodní hladiny na mostech, památníky obětem ale i samotný tvar krajiny, která byla pozměněna právě povodní. (Munzar - Ondráček, 2012, s. 30 – 32).

„Vedení záznamů bylo odrazem přirozeného zájmu člověka o přírodní katastrofy, které bezprostředně ovlivňovaly jeho praktický život, včetně psychiky a percepce světa. Záznamy ovšem většinou nemají systematický charakter, i když zřejmě postihují většinu povodní s nejvýraznějšími dopady“ (Brázdil a kol., 2005).

Při zpracovávání této práce jsem se zaměřila především na písemné prameny. Heuristickou metodou byly probádány kroniky obcí Bojkovice, Nezdenice, Pitín, Šumice a Záhorovice, ze kterých jsem zjistila přesné údaje o povodních. Samozřejmě se některé údaje lišily, ve většině si však byly podobné.

Na základě nalezených záznamů a přesných dat o tom, kdy nějaká povodeň proběhla, jsem opět za využití heuristické metody, což je metoda rovněž známá jako pokus-omyl, vyhledala zprávy o těchto událostech v regionálním tisku. Najít ten správný regionální tisk bylo poněkud složité; v letech, ve kterých se udály vybrané povodně, vycházelo mnoho tisku, který byl z důvodu komunistického režimu zaměřen z velké části na zemědělství a rozvoj bývalých JZD.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ A JEHO VYBRANÉ HYDROLOGICKÉ CHARAKTERISTIKY

Pro tuto bakalářskou práci byl zvolen vodní tok Olšava. Řeka Olšava pramení v CHKO Bílé Karpaty, v jižní části katastru obce Šanov, v nadmořské výšce 634 m asi 600 m od státní hranice České a Slovenské republiky. Obcí Šanov však řeka neprotéká, neboť teče převážně západním směrem a tím vtéká na území obce Pitína. Protéká mnoha obcemi, přes Bojkovice, Uherský Brod či Kunovice a u obce Kostelany nad Moravou se vlévá do Moravy (DIBAVOD, 2014).

Délka toku řeky Olšavy k ústí do řeky Moravy činí 44,9 km. Plocha povodí Olšavy činí 520,5 km². Do řeky Olšavy se vlévá přes 30 přítoků, z levých přítoků je to např. Koménka nebo Nivnička, z pravých přítoků pak Kolelač či Štávnice.

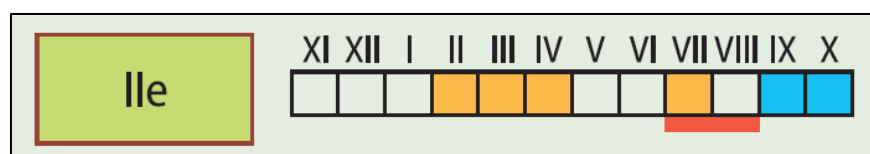
Hydrologie povodí

Řeka Olšava odvádí vodu z jižní části Zlínského kraje. Největším přítokem řeky je Luhačovický potok. V povodí se nachází 123 vodních ploch s celkovou rozlohou 89,68 ha. Mezi největší vodní plochy v povodí Olšavy jsou vodní nádrže Luhačovice a Bojkovice.

Povodí Olšavy se vyznačuje stromovitou říční sítí. Stromovitá říční síť se vyskytuje v oblastech se stejně erozně odolnými horninami, pravé a levé přítoky ústí do hlavního toku víceméně pravidelně po celé jeho délce a celkový průtok je pravidelně rozložený.

Povodí Olšavy náleží do hydrogeologického rajónu č.3222 (Olmer a kol., 2009, s. 131) – rajony v sedimentech paleogénu a křídý Karpatské soustavy, konkrétně se jedná o flyš v povodí Moravy. Část toku však také zasahuje do rajonů č.2250 (neogenní sedimenty vněkarpatských pánví – Dolnomoravský úval) a 1651 (kvartérní sedimenty v povodí Moravy – kvartér Dolnomoravského úvalu).

Dle geografické klasifikace vodních toků (Kříž, 2009, s. 133) náleží povodí Olšavy do typu režimového odtoku IIe, dle kterého je zvýšená vodnost řeky v II., III., IV. a VII. měsíci roku. Výskyt maximálního průtoku je zde v VII. a VIII. měsíci roku, snížený odtok pak v IX. a X. měsíci roku.

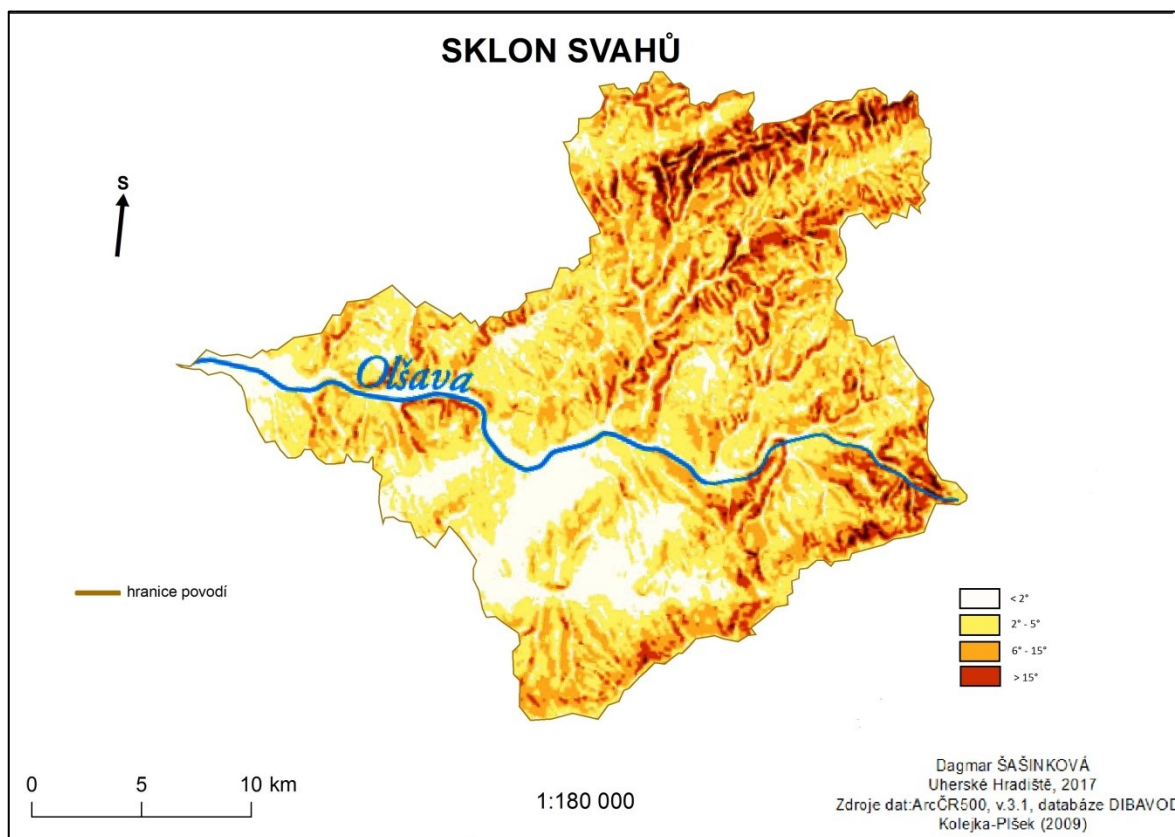
Obrázek 2: Charakteristika typu režimového odtoku IIe (Kříž, 2009, s. 133).

Sklonitost svahů

Povodí Olšavy má největší podíl ploch sklonů v intervalu 5-15°, které zaujímají asi 1/3 území. V povodí jsou sklony nad 35° zastoupeny jen minimálně (DIBAVOD, 2014).

Sklonitost svahů je znázorněna na mapě (obrázek 3). Vyskytují se zde sklony od 2° (bílá místa) až do 15° a více (nejtmavší místa).

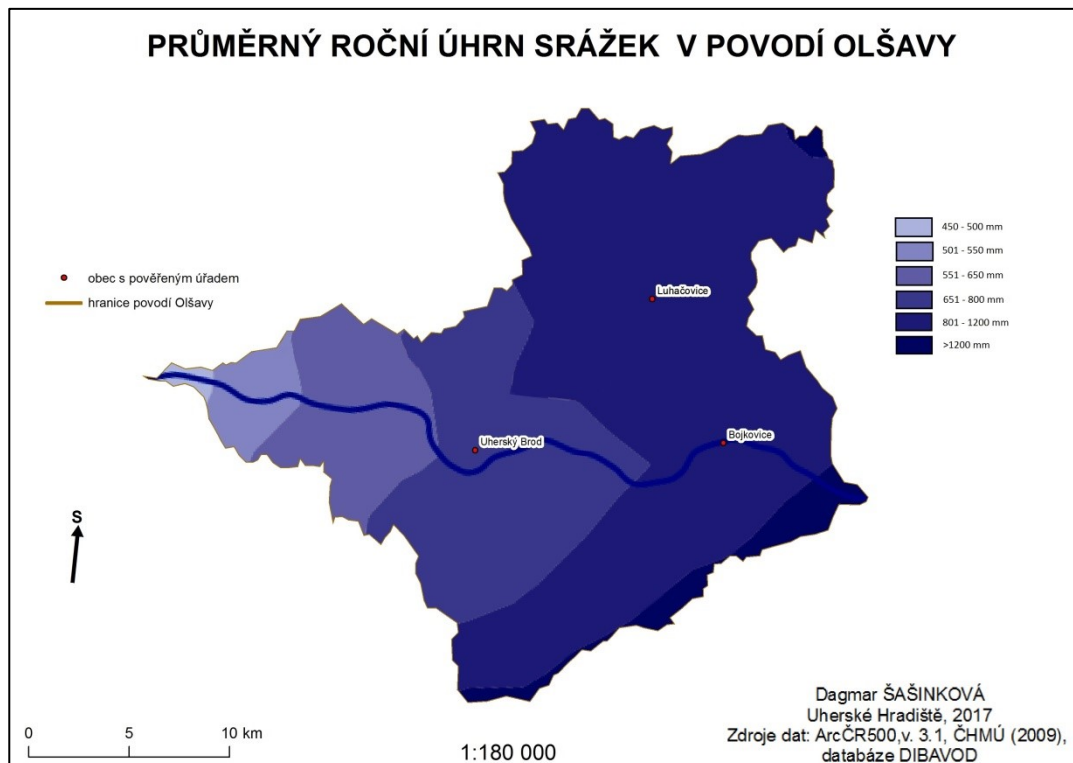
Čím je sklon svahu vyšší, tím rychlejší je odtok. V případě Olšavy je dle mapy sklonitosti svahů (Kolejka – Plšek, 2009, s.117) nejrychlejší odtok u pramene řeky. Pokud dojde ke zvýšenému úhrnu srážek, dojde také ke zvýšení odtoku. Tímto může dojít k bleskové povodni.

Obrázek 3: Sklon svahů.

Srážky

Na základě mapy zobrazující průměrný roční úhrn srážek (ČHMÚ, 2009, s.101) se průměrná hodnota ročního úhrnu srážek pohybuje v rozmezí od 450 do 1200 mm/rok. Nejvyšší srážkové úhrny se nachází v jižní části povodí. Hodnota srážkových úhrnů v tomto území s nadmořskou výškou stoupá.

Obrázek 4: Průměrný roční úhrn srážek.

Využití krajiny

Typy krajiny podle způsobu využití znázorňuje mapa (příloha 6). Krajina povodí je tvořena převážně lesozemědělskou krajinou, ve vyšších nadmořských výškách pouze lesní krajinou. V jihozápadní části povodí je krajina využívána především zemědělsky. V okolí obcí s rozšířenou působností (zejména okolí Uherského Brodu a Luhačovic) se jedná o krajinu urbanizovanou. Ta však tvoří minimální podíl z celkového využití krajiny (CENIA, 2017).

Pedologie

Okolí vodního toku je tvořeno fluvizemí. Fluvizem se běžně vyskytuje v okolí vodních toků. Katastry obcí Pitín – Bojkovice – Záhorovice tvoří kambizemě, místy pseudogleje. Kolem Nezdenic se vyskytuje pararendzina kambická, katastr obce Šumice je tvořen hnědozemí a černozemí. (Janderková – Sedláček – Šefrna, 2009, s.134).

Vymezení konkrétního území

Pro zpracování a vyhledávání konkrétních povodní jsem si zvolila úsek obcí Pitín – Šumice, které leží v dolní části povodí Olšavy. Geomorfologicky toto území spadá do Olšavsko – vlárské brázdy.

Vymezené území se nachází v horní části toku a leží zde celkem 5 obcí:

- obec Bojkovice,
- obec Nezdenice,
- obec Pitín,
- obec Šumice,
- obec Záhorovice.

Kromě obcí Nezdenice a Šumice spadá území do CHKO Bílé Karpaty. V dalších kapitolách jsou obce řazeny tak, jak leží na řece Olšavě od pramene.

Antropogenní zásahy na řece Olšavě – regulace vodního toku

Regulace začala, podle záznamů v kronikách obcí Záhorovice a Pitín, v letech 1920 až 1921 – těsně po ničivých povodních, které zasáhly obce na toku Olšavy v roce 1919. Práce byly dokončeny v roce 1932.

Na Müllerově mapě Moravy (obrázek 5), která byla zpracována v roce 1909, lze zobrazit přirozený tok řeky Olšavy ještě před tím, než byla zahájena regulace. Od pramene je tok vcelku rovný, nemeandrovitý, protéká obcemi Pitín, Bojkovice, Záhorovice a Nezdenice bez větších záhybů téměř rovně. Občas se vyskytovaly záhyby na toku, který kopíroval tvar terénu. Zajímavý tvar však začíná řeka nabírat po průtoku obcí Nezdenice; zde se tvoří četné záhyby toku, někdy až meandrovitého rázu. Tento útvar pokračuje dále přes obec Šumice a není rovnější ani při průtoku obcí. Tímto může být vysvětleno to, že zatímco při povodních se v rovných úsecích toku voda rychle přes obce přehnala, v šumicích napáchala mnoho škod právě kvůli jejímu téměř meandrovitému tvaru.

Podle kroniky obce Pitín bylo jednáno o regulaci řeky již v roce 1911. V roce 1913 začaly přípravné práce na regulaci. Tyto práce mělo obstarávat především vojsko. Následkem První světové války však byla regulace přerušena a samotné přípravné práce začaly až v roce 1919, taktéž po povodni. V roce 1925 byl Zemským úřadem Brno stanoven příspěvek na regulaci Olšavy v hodnotě 10.000,- Kčs. Ministerstvo zemědělství rovněž přispělo, a to částkou 20.000,- Kčs.

V roce 1927 byla projednávána finanční účast obce Pitín na regulaci toku. Bylo požadováno 451.800,- Kčs. Po jednání bylo rozhodnuto, že obce Bojkovice a Pitín musí uhradit 280.000,- Kčs společně. K tomuto obcím pomohla státní půjčka.

Regulace toku v obci Pitín byla dokončena v roce 1931, avšak některé úpravy na toku, jako např. budování jezů či čištění a prohlubování koryta probíhaly i v 50. letech 20. století. (*Kronika obce Pitín, s.*)

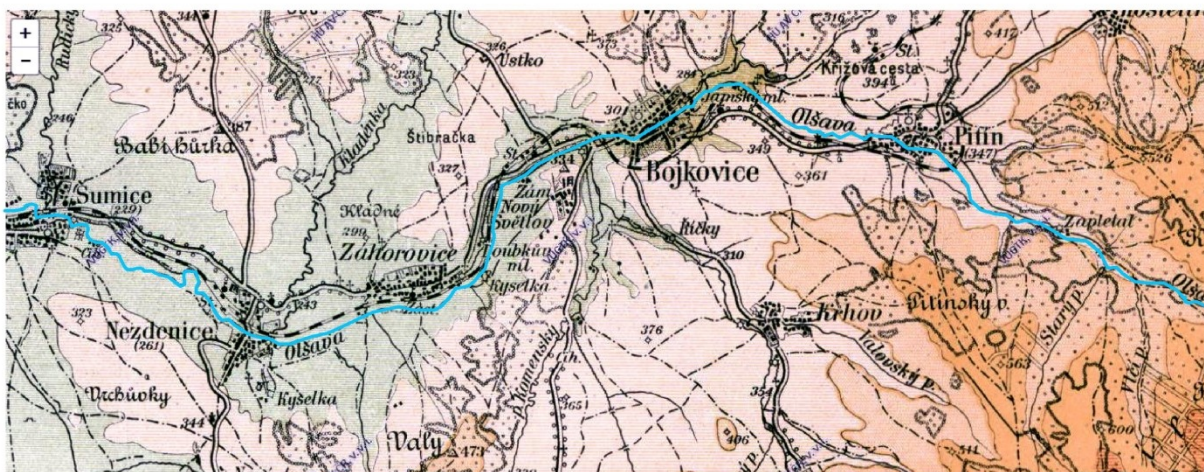
Tok byl zregulován skoro po celé své délce. Zůstal však úsek mezi obcemi Míkovice a Podolí, který zregulován nebyl. Dnes je v této části vyhlášena Přírodní památka Olšava.

TOK ŘEKY OLŠAVY PŘED REGULACÍ NA PODKLADU HISTORICKÉ MAPY Z ROKU 1909

Autor historického podkladu: Josef Bělohav

Celý název podkladu: Podrobné mapy zemí Koruny české v měřítku 1:75.000 a mapa vzdáleností všech míst při silnici ležících - Luhačovice - Uh. Brod.

Průvodce statisticko-historický po všech místech na těchto mapách uvedených a rejstřík věcný názvů hor, potoků, řek, rybníků atd.

zdroj podkladu: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/53857>

Obrázek 5: Tok řeky Olšavy před regulací.

Výstavba vodního díla Bojkovice

Vodní dílo Bojkovice bylo vystaveno v letech 1963-1966 na Kolelačském potoce, který se do řeky Olšavy vlévá v obci Bojkovice. Důvodem výstavby se stal odběr vody pro strojírenský průmysl v Bojkovicích. Dalším účelem vodního díla je také zajistit minimální průtok vody pod hrází (*Povodí Moravy, 2017*).

7 PRAMENY HISTORICKÝCH POVODNÍ

Přírodní katastrofy vzbuzovaly v člověku zájem, jelikož ovlivňovaly každodenní život, ale také psychiku obyčejných obyvatel. Proto si i o povodních začali lidé vést záznamy, aby mohli předávat tyto zprávy dalším generacím, která by se již na takovou katastrofu mohla lépe připravit. Ve většině případů nejsou záznamy o povodních nijak systematicky řazené a dohledatelné jsou s velkou pravděpodobností pouze ty, které způsobily nejvíce škod buď na lidských životech či na majetku. Níže jsou uvedeny prameny narativního charakteru, které byly použity.

Obecní kroniky

Obecní kroniky zachycují významné i méně významné události, které se staly v určité obci. Povinnost psaní kronik byla nařízena zákonem č. 80/1920 Sb., o pamětních knihách obecních, ze dne 30. ledna 1920. Bylo ustanoveno, aby všechny Obecní úřady zavedly psaní Pamětních knih či Obecních kronik. Zde byly stanoveny náležitosti kronik a povinnosti kronikáře. Nařízení z roku 1920 platilo až do roku 2006, kdy byl vydán zákon č. 132/2006 Sb., o kronikách obcí, které platí dodnes.

Obecní kroniky však také podléhaly politické situaci v zemi. V roce 1939 byly všechny kroniky zabaveny a odvezeny do zemských archivů v Praze a v Brně. Obce musely zřídit kroniky nové a předpisem Ministerstva školství a národní osvěty bylo nařízeno psát kroniky přísně podle německé ideologie. Po roce 1945 byly předválečné kroniky vráceny zpět obcím, které většinou v původních kronikách pokračovaly.

Po roce 1948 kroniky opět podléhaly politickému režimu. Byly vedeny silně v komunistickém duchu, důležitou kapitolou vždy bylo zemědělství, úroda a také komunistické oslavy různých svátků, jako např. 1. Máj. Také zde byla popsána činnost různých složek, např. činnost svazu žen aj.

Po roce 1989 pronikly do kronikářství nové metody a později se kroniky začaly psát také elektronicky (Obec Petroupim, 2017)

Pro zpracování tohoto tématu byly použity kroniky obcí Bojkovice, Nezdenice, Pitín, Šumice a Záhorovice. Část těchto kronik je v digitalizované podobě, zbytek je uložen v Okresním archivu v Uherském Hradišti, který spadá pod Moravský zemský archiv v Brně.

Jednotlivé kroniky jsou velmi rozmanité. Některé jsou psané v průběhu celého roku, jiné jsou dopisovány zpětně. Zajímavé také je, že v kronice obce Šumice je vždy na konci roku kapitola, která pojednává o průběhu počasí celého roku. Naopak v kronice obce Bojkovice je kapitola, která průběh počasí předpovídá a poté zpětně hodnotí, jak správná byla předpověď.

Jedinečnost a originalita kronik je dána charakterem kronikáře. Proto jsou také jinak popisovány průběhy jednotlivých povodní. Jde o to, zda byl kronikář přímo účastníkem povodně, jestli byl povodní sám postižen, nebo zda pouze přepisuje to, co slyšel od osob, které byly katastrofou postiženy. Mohlo se také stát, že kronikář nebyl v době povodně osobně přítomen v obci, proto je možné, že se zprávy o povodni budou lišit.

Dobový regionální tisk

V letech 1919 – 1972, kterými se zabývá tato práce, vycházelo na území tehdejšího okresu Uherský Brod (nyní okres Uherské Hradiště) mnoho periodik. Každá obec vydávala vždy v prosinci zpravodaj, který zpětně hodnotil již uplynulý rok. V některých obcích vycházel i častěji, např. v obci Bojkovice.

Z regionálních novin to pak byla Jiskra: Vesnické noviny okresu Uherský Brod. Nejrozsáhlejší však byly Slovácké noviny, které vycházely od roku 1889. Po Druhé světové válce byl změněn jejich název na Slovácká jiskra a nyní již vycházejí jako Slovácký deník. V těchto výtiscích jsou zachyceny pouze 2 povodně: povodeň z roku 1959 a z roku 1972.

Obrázek 6: Jiskra okresu uherskohradišského, roč.X., čís. 31-32/1959. (Vlastní foto, výtisk uložen v redakčním archivu Slováckého deníku, UH)

8 REFLEXE HISTORICKÝCH POVODNÍ V DOBOVÝCH DOKUMENTECH

Z kronik, které byly přečteny, byly vybrány 3 povodně: Povodeň v červenci 1919, v srpnu 1959 a v červenci 1972. V následujících kapitolách jsou popsány tak, jak se o nich píše v kronikách a také jsou zde vypsány zprávy o těchto povodních, které byly nalezeny v regionálním tisku.

Pro analýzu byly však vybrány i povodně, které zasáhly pouze některé obce. Jedná se např. o bleskovou povodeň v Šumicích z června roku 1920.

8.1 Obec Pitín

Obec Pitín je první obcí, kterou řeka Olšava protéká. V území obce se nachází VD Bojkovice.

Rok 1911

Povodeň je v kronice Pitína (s. 213) zapsána takto: „Dne 16.května 1911 po bouři a prudkých deštích rozvodnila se dosud neregulovaná řeka Olšava, zatopila okolí řečiště (...) a způsobila značné škody na budovách i úrodě.“

Následkem této povodně byly strženy 3 mosty: železniční most na Dělnicích a oba dřevěné mosty v „Kútě“. Škody byly znát také na úrodě. Při této povodni nebyly žádné škody na lidských životech.

Den po povodni, tedy 17.května 1911, byla zvolena komitě pro obstarávání podpor. K odstranění škod po povodni pomohlo vojsko, které zprovoznilo 3 náhradní provizorní mosty na místech, kde byly původní mosty strženy. Díky této povodni bylo započato jednání o regulaci toku řeky Olšavy.

Rok 1919

Dne 9. července roku 1919 zasáhla povodeň větší část území dnešního Zlínského kraje. Zmínky, fotografie a popisy povodně byly nalezeny např. i v obci Vsetín a Zlín. Lze tedy říci, že se jednalo o povodeň z vydatných dešťových srážek, které zasáhly území dnešního Zlínského kraje.

V kronice obce Pitín je začátek povodně datován v noci z 8. na 9. července 1919. Kromě kroniky je tato povodeň zmíněna i v knize o historii obce Pitína (Čoupek, 2015, s.74).

Tehdy byla povodeň způsobena průtrží mračen. Rozvodněná řeka strhla dřevěné mosty. Průtok byl však zahrazen u mostu kamenného. „(...) prudký tok rval neregulované břehy řeky, strhl oba dřevěné mosty do Kúta a spoustou klad a dřev zahradil průtok vody silničním kamenným mostem u čís. 71, čímž rychle vznikala vysoká vodní přehrada, napájena stále spoustou dravých vod, směrem do Kúta. A tu již se řítily do rozvodněného řečiště některé domy“ (Kronika obce Pitína, s. 225).

Poté došlo ke zřícení i tohoto kamenného mostu. Došlo ke zřícení dvou domů, k zatopení stodol, chlévů či komor. Tři domy byly poškozeny; došlo též ke strhání příjezdové cesty a k porušení břehů. Škoda na životech nebyla žádná.

Záchrana byla prováděna obecním hasičstvem a také občanstvem. Byl ustanoven komitát, složený ze zástupců obce (starosta + zastupitelstvo) i z poškozených. Ze získané podpory byly postaveny nové domy, poškozené domy byly zbourány a postaveny rovněž nové. Po této povodni započaly přípravné práce na regulaci toku (Kronika obce Pitína, s. 229).

Rok 1972

Další povodni, kterou byla obec Pitín postižena, je povodeň z 29.července 1972. „V sobotu dne 29.července 1972 byli pitínští občané probuzeni poplašným voláním: „Povodeň – vstávejte – povodeň!“

Jednalo se o povodeň z dlouhotrvajících dešťových srážek, 1. stupeň povodňové aktivity byl ohlášen již v 5 h ráno obecním rozhlasem.

Voda způsobila stržení břehů, regulační zdi, stržení mostů, odplavení lávek, podemletí asi 40 stromů a poškození cest a splavů. Nedošlo k žádnému poškození budov, ani k úmrtí lidí či úhynu zvířat. Po povodni byly objeveny „uvezlé“ svahy.

Mezi orgány, které zjišťovaly škody po povodni, byl ONV, MNV a Hrazení bystrin. Po povodni došlo k odstranění škod – došlo k opravě poškozených regulačních zdí, k zajištění koryta Olšavy a také k jeho vyčištění vybagrováním, kvůli nánosů štěrku a písku. Došlo také postavení nových mostů, ovšem až v období listopad – prosinec 1972 (Kronika obce Pitín, s.292 – 293).

Zajímavé je, že tato povodeň je zaznamenána pouze v obecní kronice, ale v regionálním tisku nikoliv.

8.2 Obec Bojkovice

V obci Bojkovice do řeky Olšavy přitéká řeka Koménka. Na místě přítoku vzniká místo, které je ohroženo vzdušným vlněním vody. Na tomto místě vznikaly při povodních největší škody.

V kronice obce Bojkovice jsou zmíněny celkem 4 povodně před povodní v roce 1959, a to konkrétně povodeň z 26.8. 1909, 6.9. 1910, 16.5. 1911 a 8.-9.7. 1919. O těchto povodních však nebyly dohledány podrobnosti, jelikož kronika, která tyto roky popisuje, je v soukromých rukou.

Níže jsou tedy popsány povodně z roku 1959 a 1972.

Rok 1959

Dne 16.srpna 1959, kolem půlnoci, došlo k silnému dešti. Ke 3.hodině ranní přišla ještě bouře, která způsobila zvýšení hladiny do výše 1 m nad silnicí, domy byly zatopeny taktéž do výše 1 metru.

„Skladiště desek, které měla u svého závodu stolárna uskladněny byly vodou odnešeny a cihelna byla zaplavena. Odnášenými deskami byl zatarasen nově postavený železobetonový most k cihelně.“ (Kronika městečka Bojkovice, s.126). Na tomto místě byly způsobeny největší škody.

. Dále byl také porušen pravý regulační břeh řeky Olšavy, z čehož vyplývá, že řeka při povodni tekla ve svém starém neregulovaném korytu. Některé stromy byly vyvráceny, vyvrácen byl také most ke mlýnu.

Kromě těchto škod došlo také k poškození vodovodního potrubí, a tak byly Bojkovice 2 dny bez pitné vody.

Odstranění škod probíhalo následovně. Místní národní výbor vyhlásil povinnost všech mužů od 16 do 50 let k odklizení škod. Na pomoci se podílely také jednotky SDH Pitín, Krhov a Bzová (*Kronika městečka Bojkovice*).

Rok 1972

Červenec roku 1972 byla zasažen dlouhotrvajícími dešti, které trvaly celkem 7 dní – od 23. do 29.7. 1972. Za období 28. – 29.7. spadlo 137 mm srážek, což činí celkem 161% měsíčního průměru. Za celý červenec roku 1972 spadlo 286 mm srážek, tj. 43% ročního průměru. „(...) *Obrazně – za letošní červenec napršela téměř polovina ročního průměru vodních srážek. Vezmeme-li v úvahu předchozí deště, kterými byla půda nasáklá a vodu již nebrala, vodní srážky (...) rozvodnily vodní toky Bílých Karpat – Olšavu, Vlárů a Dřevnici. (Podklady podal ing. Zabloudil z podniku Hrazení bystrin – středisko Bojkovice)*“ (Kronika městečka Bojkovice, s. 20-21).

Povodeň byla ohlášena na ONV před 8.hodinou ranní. O pomoc byly požádány vojenské posádky ze Žitkové a z Uherského Hradiště.

Profily toku u mostů byla ucpány nánosem křovin a různého materiálu. Tento nános byl odstraňován hasičským záchranným sborem. Povodeň způsobila stržení 2 lávek.

Záchranné práce řídil tehdejší předseda ONV. Ve 12 hodin se konalo zasedání městské rady, kde byla zvolena komise pro určování škod. Škoda na obytných domech, které byly zatopeny do výše 20 - 40 cm, byla stanovena na 800.000,- Kčs, škoda na komunikacích byla vyčíslena na 715.000,- Kčs. Celkem 2 domy, které byly poškozeny, byly MNV vykoupeny za účelem demolice (Kronika městečka Bojkovice, s. 20-22; Jiskra okresu uherskohradištského, 1972).

8.3 Obec Záhorovice

Obec Záhorovice je třetí obcí ležící na toku Olšavy. V této obci do řeky Olšavy přitéká potok Kladenka a také Rudický potok.

Povodně byly v kronice zaznamenány v letech 1901, 1910, 1911, 1919, 1959 a 1972. V období regulace toku zde byly 4 menší povodně, které sice zdržely práce na regulaci Olšavy, avšak obec jako taková jimi nebyla nijak významně zasažena.

Rok 1910

K této povodni došlo 6.zářím 1910. Při ní byly strženy 2 lávky a také břehy řeky Olšavy byly značně poškozeny. Škoda byla vyčíslena na 50.000,- Kč. Podle kroniky byla vodou poškozena i železnice: „*Doprava drahou přerušena, poněvadž stržen násep železniční v délce 60 m*“ (Kronika Záhorovic, s. 22).

Rok 1911

V roce 1911 byly Záhorovice zasaženy další povodní. Jednalo se o povodeň bleskovou (průtrž mračen), voda na silnici byla ve výšce cca 30 – 40 cm. Při povodni vznikly škody na domech, které byly vyčísleny na 132.000,- Kč a také na polích a loukách, a to ve výši 149.100,- Kč (*Kronika obce Záhorovice*, s. 22).

Rok 1919

Odpoledne, dne 8.července 1919 byly Záhorovice zasaženy silným přívalovým deštěm a bouří. Do večera téhož dne byl dolní konec obce zaplaven. Po setmění již bylo troubeno na poplach. Na silnicích i v budovách byla voda do výšky 50 cm.

Ráno 9. července 1919 přišel další přívalový déšť. Ten způsobil okamžité vylití vody z řeky Olšavy, která způsobilá vymletí tratě – v kronice popsáno takto: „*Trat' u čís. 50 úplně podemleta a odplavena, takže tam visely koleje v délce 50 m a pod nimi tekla voda*“ (s. 23).

Celkem 7 domů bylo strženo, ale nové domy již nebyly postaveny na stejných místech kvůli obavám z dalšího zatopení a zřícení. „*7 domů strženo, (...) nedovoleno stavět na starém místě, nýbrž založena nová čtvrť na panské zahradě parc. čís. 1337*“ (s. 23).

Všechny úklidové práce šly na účet státu. Vrchní dozor nad těmito pracemi měl ing. Mrkva z Uherského Hradiště, v obci to pak byl náměstek. 13. července byli v obci ubytováni rolníci, kteří navázeli trat' a opravovali cesty.

Rok 1959

Průtrž mračen, která zasáhla obec 16.8.1959, způsobilá vylití vody z koryta. Voda byla rozlita až po násep železniční tratě; pokud by ještě o 5 cm stoupla, přelila by se do středu obce. I když k tomu nedošlo, byly zatopeny sklepy rodinných domů, do kterých se voda dostala především kanalizací – „*...i tak vyvážela kanalizací jak v budovách tak i v ulicích – i na stavbě zbrojnice (hasičské) vznikly značné škody. (...) Výška vody je vyznačena na kolejnici v místní zastávce*“ (*Kronika obce Záhorovice*, s.219).

Rok 1972

Tato povodeň byla způsobena dlouhotrvajícími dešťovými srážkami. V 6 h ráno byli občané upozorněni obecním rozhlasem na nebezpečí povodně. O hodinu později již došlo k vyhlášení stavu ohrožení a pohotovosti I. stupně.

Voda vytékala ze břehů do polí, kde byla poškozena úroda brambor a řepy, také podemleto několik stromů a byly odneseny mandele obilí.

Největší škodou bylo strhané zábradlí a část vozovky na mostech u kyselky a u MNV. „*Mosty nebyly dále použitelné. Pro pěší byly zbudovány provizorní lávky a vozidla do konce roku byla nucena jezdit upraveným řečištěm do Lánů*“ (Kronika obce Záhorovice, s. 695).

8.4 Obec Nezdenice

V obci Nezdenice přitéká do řeky Olšavy řeka Kladenka. Právě v místě soutoku těchto dvou řek hrozí největší nebezpečí vzdmutí vody a následné vylití vody z koryta řeky.

Rok 1919

Přívalový déšť způsobil zvednutí hladiny řeky Olšavy. Došlo také ke stékání vody ze svahů a tak k zaplavení domů v celé ulici. Rodiny se musely vystěhovat, domy byly zbořeny a založila se nová čtvrť, která již byla umístěna výše než původní ulice. „*Postižení občané povodní získali nová stavební místa. (...) Stát poskytl občanům půjčky, které se splácely až do r. 1946*“ (Kronika obce Nezdenice).

Rok 1959

Podle kroniky došlo při povodni v roce 1959 k poškození mnoha obytných domů, k poškození spisů a zařízení MNV a také obecní knihovny. Kvůli tomu byly veřejné budovy přemístěny: „*Kancelář JZD se spisy a zařízením byly přemístěny do školní budovy (...). Konečně i úřadovna MNV musela být umístěna v jiném místě.*“ (s. 175).

Došlo i k poškození železničního náspu. Na odstraňování škod se podíleli hasiči a zdravotníci z obce, na záchraně obecní knihovny pak členky ČSČK. Zdravotní komise MNV také po povodni řešila závadnost pitné vody. Příval vody v srpnu 1959 přesáhl rozměr povodní z let minulých. Protože po povodni v roce 1919 došlo k regulaci toku, zdálo se obyvatelům nemožné, aby přišla katastrofa takových rozměrů (Kronika Nezdenic, s.176).

8.5 Obec Šumice

Obec Šumice je poslední obcí, která je řešena v rámci této práce. V Šumicích do řeky Olšavy přitékají další vodní toky, např. Ovčírka.

Rok 1919

V Šumicích, podle zápisu v kronice, 8.7.1919 v 6 h ráno přišla po přivalovém dešti povodňová vlna, která nesla dřevo, klády, ale i nábytek z domů. Následkem této vlny bylo zbořeno celkem 71 budov – jak obytných domů, tak chlévů či stodol. Také došlo ke stržení mostů, lávek a podemletí železniční trati. V kronice je tato povodeň popsána retrospektivně pamětníky, kteří povodeň zažili; popisování povodně je zde velmi rozsáhlé, protože se jednalo o nejničivější povodeň, kterou byly Šumice zasaženy.

Po katastrofě byl ustanoven pomocný výbor, který telegraficky zasílal zprávy o povodni na okresní hejtmanství, místodržitelství a Národnímu shromáždění v Praze. Občané rozesílali prosebné listy okolním obcím. Pomoc byla poskytnuta odborem ČSČK v Uh. Brodě a to darem potravinovým, z obcí jako první zareagovala obec Prakšice. Také byly poskytnuty dary finanční – buď přispěly obce či jednotlivci. Rozsah katastrofy přijel shlédnout i zemský prezident J. Černý. „12. července přijel osobně zhlédnouti rozsah katastrofy zemský prezident J. Černý, doprovázen vrch. stav. radou inž. Mrkvou, okresním hejtmanem Strážem a zástupci tisku. Tato komise projela všechny obce postižené povodní a pánové potom přiznali, že Šumice byly postiženy nejvíce,“ (*Kronika Šumic*, s.40).

Vzhledem k velkým škodám po této povodni bylo urychleno jednání o regulaci řeky Olšavy. Toto jednání bylo velmi táhlé, protože někteří obyvatelé Šumic nesouhlasili s regulací (*Kronika Šumic*, s. 52).

Rok 1920

„V neděli dne 20. června zažila obec hodně strachu, že se bude opakovati povodňová katastrofa z r . 1919. Toho dne totiž, jemuž předcházelo několik dní trvalých dešťů, snesl se z mraků vydatný liják (...) a Olšava se opět vylila do vsi.“ Žádné škody, kromě škod na úrodě, nebyly způsobeny. Po této povodni podali občané Šumic žádost o zrychlení jednání o regulaci (*Kronika Šumic*, s. 51).

Rok 1959

V srpnu roku 1959 byly Šumice zasaženy bleskovou povodní. Řeka Olšava přetékala přes mosty, z nichž některé byly zahrazeny, a tak voda zaplavovala okolní domy.

Došlo také k promletí regulační stěny řeky. Voda stoupala až do výše 1 m, zaplaveny domy, poškozena úroda, odplaven také materiál pro stavbu kulturního domu. Dlažba silnice byla vymleta a odplavena.

Vodu ze sklepů odčerpávali hasičské jednotky z Rudic a z Bánova. Škoda byla odhadnuta asi na 500.000,- Kčs.

Po této povodni začali obecní představitelé uvažovat o rekonstrukci mostu: *„Most přes řeku Olšavu je co do průtoku nízký a mimo toho, prostřední mohutný pilíř brání plynulému odtoku při zvětšenému přívalu. Na pilíř se zastaví co voda přináší a tím se i tak malý průtok ještě zmenšuje, voda se vzdouvá a razí si cestu kde se dá. Po neblahých zkušenostech v roce 1919 a v roce 1959, uvažuje se, provést rekonstrukci tohoto mostu,“* (Kronika Šumic, s.187).

Rok 1972

V roce 1972 došlo ke stoupání vody v řece Olšavě. Voda dosáhla výšky o 1 m nižší než v roce 1959. Došlo k zaplavení sklepů a ke stržení lávek přes řeku. Škody byly odstraňovány místním hasičským sborem (Kronika obce Šumice, s.177 – 178).

9 SHRNUÍ HISTORICKÝCH POVODNÍ NA ŘECE OLŠAVĚ

Tato kapitola se zabývá závěrečným zhodnocením povodní, které se uskutečnily na řece Olšavě v průběhu 20.století.

Za nejdůležitější čin, který byl proveden z důvodu ochrany před povodněmi, je považováno zregulování toku řeky Olšavy. Jak vyplývá z předchozích kapitol, před regulací, v letech 1901 – 1919 se povodně mnohokrát opakovaly. Po provedení regulace, která byla dokončena ve 30 letech 20.století, se četnost povodní v obcích rapidně snížila. Ikdýž byla regulace přerušena První světovou válkou, je obdivuhodné, že se na jednání o regulaci nezapomnělo. Práce však ještě více urychlila povodeň, která zasáhla obce v roce 1919. Regulace opravdu pomohla, po dobu 40 let neexistuje zmínka o jakékoliv ničivé povodni, která by byt' jednu z obcí zasáhla.

Povodeň přišla až právě po 40 letech, v roce 1959 – ale nezasáhla všechny obce; výjimkou je obec Pitín. Bylo to zřejmě tím, že je Pitín první obcí, kterou Olšava protéká, a také tím, že v Pitíně se do Olšavy nevlévají žádné jiné toky (nebo se jedná pouze o potůčky). V dalších obcích již byla situace o poznání horší – např. v Bojkovicích, kde se do Olšavy vlévá Kolelač a Koménka, byla nejhorší situace právě na soutoku Olšavy s Koménkou. Mezi obcemi Záhorovice a Nezdenice se do Olšavy vlévá Kladenka, zde také dochází k lokálnímu vzdmutí vody. V Šumicích se pak do Olšavy vlévá Ovčírka, tady dochází ke stejnému jevu.

Místa soutoků jiných toků s řekou Olšavou jsou náchylná ke vzniku povodňové situace. Zařadila bych zde však i místa, která byla hodně pozměněna – např. mezi obcemi Nezdenice a Šumice měla řeka dříve rozmanitější tvar, nyní je zde tok zcela narovnan. Na několika místech je břeh řeky buď snížený, nebo úplně chybí – to tam, kde dříve bývaly průjezdy přes řeku. Zde se voda snáze vyleje z koryta do cesty.

Následky povodně z července 1972 popisuje Zpráva okresní povodňové komise (1972) takto: „*V ranních hodinách 29.července 1972 bylo moravsko–slovenské pomezí v oblasti Bílých Karpat – povodí Olšavy – zasaženo prudkými bouřkovými vodami. Ve velmi krátké době vystoupila voda z břehů, zaplavila domky v širokém pruhu, zničila lávky, mosty a komunikace a v širokém pásu zaplavila údolní, úrodnou nivu od Bojkovic až po Podolí*“. Z kronik však bylo zjištěno, že škody byly povodní způsobeny i v obci Pitín, ovšem v kronice obce Nezdenice se zmínka o povodni z roku 1972 nevyskytuje.

Díky povodním se však lidé také poučili; když došlo k zaplavení domů, bylo vytyčeno záplavové území a nové ulice a budovy byly postaveny dále od tohoto místa. Nebo pokud došlo při povodni k zatopení úředních budov – např. knihoven či úřadů – došlo k jejich přesunutí jinam. Když došlo ke stržení mostu nebo k ucpání jeho profilu, byly postaveny mosty nové, s vyšším profilem. Obyvatelé si takto zvyšovali svou adaptabilitu a resilienci k přírodní hrozbě – povodni.

Za posledních 100 let nedošlo k povodni, při které by někdo přišel o život. Obyvatelstvo bylo tedy včas a dostatečně varováno o situaci, která nastala. Škody, které povodně způsobily, byly především na budovách, cestách, tratích, březích nebo na úrodě.

Zhodnocení povodní

Z provedeného výzkumu bylo zjištěno, že v uvedeném území se na řece Olšavě v průběhu 20. století vyskytovaly povodně pouze v letních měsících. Pouze v jediném případě – v červenci 1972 – šlo o povodeň z dlouhotrvajících dešťových srážek. Ostatní povodně byly způsobeny přívalovým deštěm, a tak šlo o povodně bleskové.

V následujících tabulkách (přílohy č. 1, 2, a 3) jsou zobrazeny vybrané povodně, které způsobily obcím buď největší škody a nebo byly podnětem pro uskutečnění preventivních opatření před touto přírodní katastrofou, kterou lze v jejím průběhu jen těžko ovlivnit.

Z celkového zhodnocení povodní bylo zjištěno, že k povodním docházelo pouze v letních měsících. Management nebo jakési řízení událostí, které nastaly, zajišťovala buď zvolená komise nebo výbor, který stál zároveň i v čele vedení konkrétní obce. Někdy se stávalo, že do komise pro hodnocení škod po povodni byli přidáni také obyvatelé z řad postižených povodní.

O odstranění škod se staraly hasičské sbory složené především z dobrovolníků v obci. Pokud na odstranění škod nestačil jeden hasičský sbor, byly požádány o pomoc sbory z obcí, které neleží na toku a tak nebyly povodní zasaženy (např. hasičské sbory z obcí Komňa, Bzová, Rudice). Úklidových prací se účastnili také dobrovolníci z řad obyvatelů obce nebo k tomu byli přímo vyzváni (např. jako při povodni v Bojkovicích z roku 19-). Při povodni v roce 1972 byly k odstranění škod povolány dokonce vojenské jednotky.

Následky škod, které byly způsobeny povodní, vedly k mnohým změnám jak lokálním, tak rozsáhlejším. Z rozsáhlých změn zde nelze zařadit nic jiného než regulace

vodního toku – to byla první změna. Po této změně si však obyvatelé mysleli, že je již povodeň ohrozit nemůže, což vedlo k zanedbání dalších kritických míst v obcích.

Protože lokálně byly nejčastěji poškozeny mosty či lávky, došlo později k vystavění mostů, které byly vyšší a měly takový průtok, aby zde při budoucích povodních nedocházelo k nahromadění odnosu a ucpání průtokového profilu. Pokud byly při povodni zaplaveny celé ulice domů, byly původní domy zbourány. Tak došlo ke vzniku nových ulic, které jsou nyní v dostatečné vzdálenosti od záplavového území (konkrétně povodeň z roku 1919 v Záhorovicích i Nezdenicích). Po povodni také často docházelo k vyčištění koryt od naplavenin. K tomuto čištění dochází dodnes, avšak ne všechny úseky toku jsou dostupné tak, aby bylo koryto vyčištěno dokonale.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vyhledat záznamy o historických povodních na řece Olšavě, zanalyzovat jednotlivé povodně a na závěr zhodnotit, které typy povodní zde převládají a jaká opatření byla přijata pro ochranu životů obyvatel a jejich majetku. Také jsem se zabývala tím, zda se lidé poučili z povodňových situací, které nastaly v minulosti.

Zjistila jsem, že největší povodeň nastala v roce 1919. Tato povodeň zasáhla území dnešního Zlínského kraje a byla podnětem pro zahájení regulace řeky, o které bylo jednáno již před První světovou válkou.

Provedení regulace uchránilo obyvatelstvo před povodněmi až do roku 1959. Tehdy došlo k povodni podobné jako v roce 1919, ikdyž si lidé mysleli, že po regulaci již k ničemu takovému dojít nemůže. Další povodeň, i když ne tak rozsáhlá, pak přišla v roce 1972. Při povodních v roce 1997 na řece Moravě se Olšava pouze rozvodnila, ale nevyhlila se z koryta. Výška hladiny vody z roku 1997 je zaznačena pod mostem v Šumicích.

Zkoumané území je nejvíce ohroženo bleskovými povodněmi a povodněmi z dlouhotrvajících srážek. Tato práce je přínosem pro management povodní, některé postupy mohou být použity složkami IZS v budoucích povodňových situacích.

V posledních letech zde dochází k těžbě dřeva a celkově zde ubývá lesních ploch, proto si myslím, že by bylo třeba po těžbě vysadit nové stromy, které by zpevňovaly půdu důležitou pro zachycení vody, čímž by došlo k omezení přívalu vod ze svahů do řeky a tím možná i ke snížení počtu bleskových povodní.

Přínosem této práce je zejména pohled do minulosti řešení povodňových situací. Dle mého názoru nedošlo k dostatečné eliminaci rizika bleskových povodní. Tato práce však pojednává pouze o malé části povodí, myslím si však, že by mělo dojít ke zpracování i dalších částí povodí. Tak by byl zjištěn stav ochrany před povodněmi i jinde.

Zpracování práce na toto téma pro mne bylo velmi zajímavé. Dozvěděla jsem se nové informace o historii území, ve kterém žiji a získala jsem tak nový pohled na to, co moji předkové vykonali proto, aby uchránili životy své i svých blízkých a jejich majetek v bezpečí před přírodními živly.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bioklimatologický slovník : terminologický a explikativní. Praha : Academia, 1980.

BRÁZDIL, R. a kol. *Historické a současné povodně v České republice.* Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3864-0.

CENIA, *česká informační agentura životního prostředí*, [online]. [cit. 2017-04-24].

Dostupné z: Národní geoportál INSPIRE, <http://geoportal.gov.cz>.

Česká meteorologická společnost: Historie hydrometeorologické služby na území někdejšího Československa. [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z:

<http://www.cmes.cz/en/node/397>

ČHMÚ, Praha. *Hlásná a předpovědní povodňová služba* [online]. [cit. 2017-01-16].

Dostupné z:

http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/poboc/CB/pruvodce/verejnost_povoden_definice.html#priklad

ČHMÚ, Praha. Průměrný roční úhrn srážek. In: *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic.* Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5, s.101.

ČOUPEK, Jiří. *Dějiny Pitína a přifařených obcí Hostětína a Šanova.* Pitín: Obec Pitín, 2015. ISBN 978-80-27004-09-6.

DIBAVOD. *Výzkumný ústav vodohospodářský TGM* [online]. 2017 [cit. 2017-04-22].

Dostupné z: <http://www.dibavod.cz/>

DRIESSEN, Peter P. J., Dries L. T. HEGGER, Marloes H. N. BAKKER, Helena F. M. W. VAN RIJSWICK a Zbigniew W. KUNDZEWICZ. *Toward more resilient flood risk governance* [online]. 2016 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z:

<http://www.ecologyandsociety.org/vol21/iss4/art53/>

HORVÁTHOVÁ, Blažena. *Povodeň to nie je len veľká voda.* Bratislava: VEDA, 2003. ISBN 80-224-0735-6.

HROCH, Miroslav a kolektiv. *Úvod do studia dějepisu IV. Metody historikovy práce.*

Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 118 s.

JANDERKOVÁ Jana, SEDLÁČEK Jan, ŠEFRNA Luděk. Půdní asociace. In: *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5, s.134.

Jiskra okresu Uherskohradištského, čís. 31-32, roč. X, str. 2

KOLEJKA Jaromír, PLŠEK Vladimír. Sklonitost svahů. In: *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5, s. 117.

KOVÁŘ, Milan. *Ochrana před povodněmi: Řešení přirozených a zvláštních povodní*. 1. Praha: TRITON, s.r.o., 2004. ISBN 80-7254-499-3.

KOZÁK, Jan. *Povodně v českých zemích*. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-8694-639-9.

Kronika obce Šumice z období 1918 – 1938. MNV Šumice.

Kronika obce Šumice z období 1951 – 1965. MNV Šumice.

Kronika obce Šumice z období 1966 – 1986. MNV Šumice.

Kronikářství. *Obec Petroupim* [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://chopos.cz/petroupim-informace-o-obci/obecn%C3%AD-kronika/149-kronik%C3%A1%C5%99stv%C3%AD.html>

KŘÍŽ, Hubert. Geografická klasifikace vodních toků. In: *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5, s.133.

LANGHAMMER, Jakub. Úpravy toků a údolní nivy jako faktor ovlivňující průběh povodní. In: *Povodně a změny v krajině*. Praha: Katedra fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2007. ISBN 978-80-86561-86-8.

LANGHAMMER, Stanislav. Role územního plánování v protipovodňové ochraně. In: *Povodně a změny v krajině*. Praha: Katedra fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2007. ISBN 978-80-86561-86-8.

Možnosti řešení povodňových situací v Česko-slovenském příhraničí: Protipovodňová opatření [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.cs-povodne.eu/Protipovodnova-ochrana-a-povodne/Protipovodnova-opatreni>

MUNZAR, J. a ONDRÁČEK, S. (2012): *Historické povodně a jejich dokumentace*. Geografické rozhledy, Vol. 21, No. 5, p. 30-32.

OLMER a kol. Hydrogeologické rajony. In: *Atlas krajiny České republiky: Landscape atlas of the Czech Republic*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2009. ISBN 978-80-85116-59-5, s.131.

POKORNÝ, Jan. *Povodně a změny v krajině: Povodně a sucha - následek lidské činnosti*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007. ISBN 978-80-86561-86-8.

POLIWODA, Guido. *Learning from disasters: Saxony fight the floods over the river Elbe 1784-1845*. Historical Social Research 32: 169-199.

Povodeň 1959. *SDH Šumice* [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z:

<http://hasici.sumice.cz/userfiles/fotogalerie/original/13387040443.jpg>

Povodeň Bojkovice: Davsvob. *Rajče.net* [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z:

<http://davsvob.rajce.idnes.cz/>

RAŠKA, Pavel a Vladan HRUŠKA. *Adaptabilita a resilience: studie k integrujícím přístupům v geografickém výzkumu*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2014. ISBN 978-80-7414-769-2.

Retrofoto: Povodeň. *Retrofoto: Kouzlo starých časů na historických fotografiích z let 1897-1990*. [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://www.retrofoto.net/zivot-lidi/povoden-floods>

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Bojkovice, inv. č. 1

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Bojkovice, inv. č. 6

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Nezdenice, inv. č. 1

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Nezdenice, inv. č. 2

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Pitín, inv. č. 1

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Pitín, inv. č. 2

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Šumice, inv. č. 1

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Záhorovice, inv. č. 1

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Kronika obce Záhorovice, inv. č. 2

VD Bojkovice. *Povodí Moravy* [online]. Brno [cit. 2017-04-23]. Dostupné z:
<http://www.pmo.cz/cz/uzitecne/vodni-dila/bojkovice/>

VOJTEK, Matej. *Povodňová hrozba a povodňové riziko na příklade povodia Vyčomy*.
Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2014. ISBN 978-80-558-0630-3.

Záhorovice v historické fotografii. *Facebook.com* [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/Z%C3%A1horovice-v-historick%C3%A9-fotografii-351205551650699/>

Zákon č.254/2001, Sb. o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění
pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. ISSN 1211-1244.

Zpráva okresní povodňové komise (1972). Škody se odstraňují. In: *Jiskra okresu
Uherskohradištského*, 1972, roč. XXII, str.1

Žijeme v záplavovém území. Praha: Člověk v tísni o.p.s., 2015, 59 s. ISBN 978-80-87456-
76-7.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČHMÚ Český hydrometeorologický ústav

ČSČK Československý červený kříž

CHKO Chráněná krajinná oblast

IZS Integrovaný záchranný systém

JZD Jednotné zemědělské družstvo

MNV Místní národní výbor

ONV Obvodní národní výbor

SDH Sbor dobrovolných hasičů

SPA Stupeň povodňové aktivity

VD Vodní dílo

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Pět strategií řízení povodňových rizik.....	17
Obrázek 2: Charakteristika typu režimového odtoku IIe.....	27
Obrázek 3: Sklon svahů.	28
Obrázek 4: Průměrný roční úhrn srážek.	29
Obrázek 5: Tok řeky Olšavy před regulací.	31
Obrázek 6: Jiskra okresu uherskohradištského, roč.X., čís. 31-32/1959. (Vlastní foto, výtisk uložen v redakčním archivu Slováckého deníku, UH).....	33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Shrnutí povodní v obcích Bojkovice a Nezdenice	53
Příloha 2: Shrnutí povodní v obcích Pitín a Šumice	53
Příloha 3: Shrnutí povodní v obci Záhorovice.....	53
Příloha 4: Místa náchylná ke vzniku povodňové situace.....	53
Příloha 5: Vodní toky a vodní plochy Zlínského kraje.....	53
Příloha 6: Vodní toky a vodní plochy v povodí Olšavy.	53
Příloha 7:Způsoby využití krajiny v povodí Olšavy.....	53
Příloha 8: Hranice vybraného území	53
Příloha 9: Následky po povodni 1919, Pitín (Čoupek, 2015).....	53
Příloha 10:Následky po povodni 1919, Šumice (Kronika obce Šumice, 1918-1938).....	53
Příloha 12: Záhorovice, povodeň 1959 (Záhorovice v historické fotografii).....	53
Příloha 11: Podemletá železniční trať jako následek povodně 1919, Šumice (Kronika obce Šumice 1918 - 1935).....	53
Příloha 13:Šumice, povodeň 1959 (Povodeň 1959, SDH Šumice).	53
Příloha 14: Soutok Olšavy a Koménky, Bojkovice (Povodeň Bojkovice).	53
Příloha 15: Povodeň: 1972, Záhorovice (Záhorovice v historické fotografii).....	53
Příloha 16: Povodeň 1959, Bojkovice (Retrofoto).	53
Příloha 18: Povodeň 1972, Záhorovice (Záhorovice v historické fotografii).....	53
Příloha 17: Povodeň 1972, Bojkovice (Povodeň Bojkovice).	53

Lokalita	Datum	Typ povodně	Škody hmotné	Škody na životech	Management povodní	Prevence/opatření	Zdroj
BOJKOVICE	16.8.1959	Blesková povodeň	Zaplavení stolárny, porušení regulační břeh, porušeno vodovodní potrubí	-	MNV, SDH Pířin, Krňov a Bzová	-	Kronika Bojkovice, inv.č.1, s. 126
	29.7.1972	Dlouhotrvající deště	Zatopení domů, stržení 2 lávek, ucpaní profilu mostu	-	Předseda ONV, komise pro určování škod	Odstranění škod -hasiči, vojenské posádky ze Žitkové a z UH s.1	Kronika Bojkovice, s.20;Jiskra okr. UH, roč. XXII, s.1
NEZDENICE	1919	Blesková povodeň	Zbořeny a zaplaveny domy	-	Hasiči	nová čtvrť položena výše než původní, jednání o regulaci Olšavy	Kronika Nezdenice, inv.č.1
	1959	Blesková povodeň	Zaplaveny domy a veřejné budovy, podzemlet železniční násyp	-	zdravotníci, ČSČK, zdravotní komise MNV	Přemístění veřejných budov	Kronika Nezdenice, inv.č.2, s.175

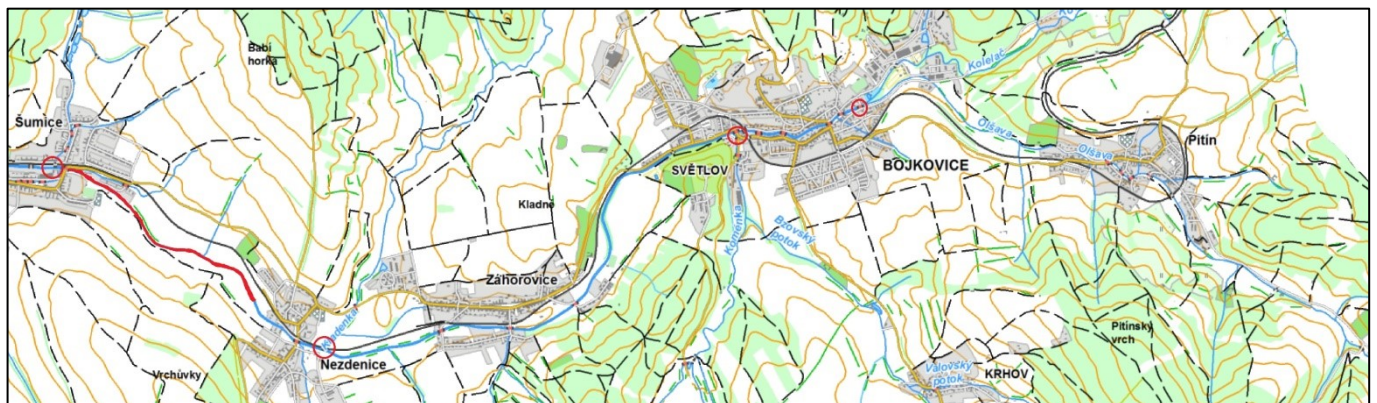
Příloha F: Shrnutí povodní v obci

Lokalita	Datum	Typ povodně	Škody hmotné	Škody na životech	Management povodní	Prevence/opatření	Zdroj
PITÍN	1911	Blesková povodeň	Strženy mosy, zatopené budovy, zničená úroda	-	komitě pro obstarávání podpor, vojsko	jednání o regulaci toku řeky Olšavy	Pamětní kniha obce Pitín, inv.č.1,s.213
	1919	Blesková povodeň	Strženy dřevěné i kamenné mosty, zřícení domů, strhána příjezdová cesta , porušení břehů	-	Komitat pro získání podpory	Přípravné práce pro regulaci toku	Pamětní kniha obce Pitín, inv.č.1,s.225
	1972	Dlouhotrvající deště	stržení břehů, regulační zdi, mostů, odplavení lávek, poškození cest a splavů	-	ONV, Hrazení bystřin	vyčištění koryta Olšavy vybagrováním	Kronika obce Pitín, inv.č.2,s.292
ŠUMICE	1919	Blesková povodeň	Zbořeno 71 budov, strženy mosty, podemleta trať	-	Hasiči, pomocný výbor, ČSČK	Jednání o regulaci řeky Olšavy	Kronika Šumice, s.52
	1959	Blesková povodeň	Poškozena silnice, regulační stěna	-	Hasiči Rudice, Bánov	Úvaha o rekonstrukci mostu	Kronika Šumice, s.187
	1972	Dlouhotrvající deště	Zaplaveny sklepy, strženy lávky	-	Hasiči	-	Kronika Šumice, inv.č.1, s.177

Příloha 2: Shrnutí povodní v

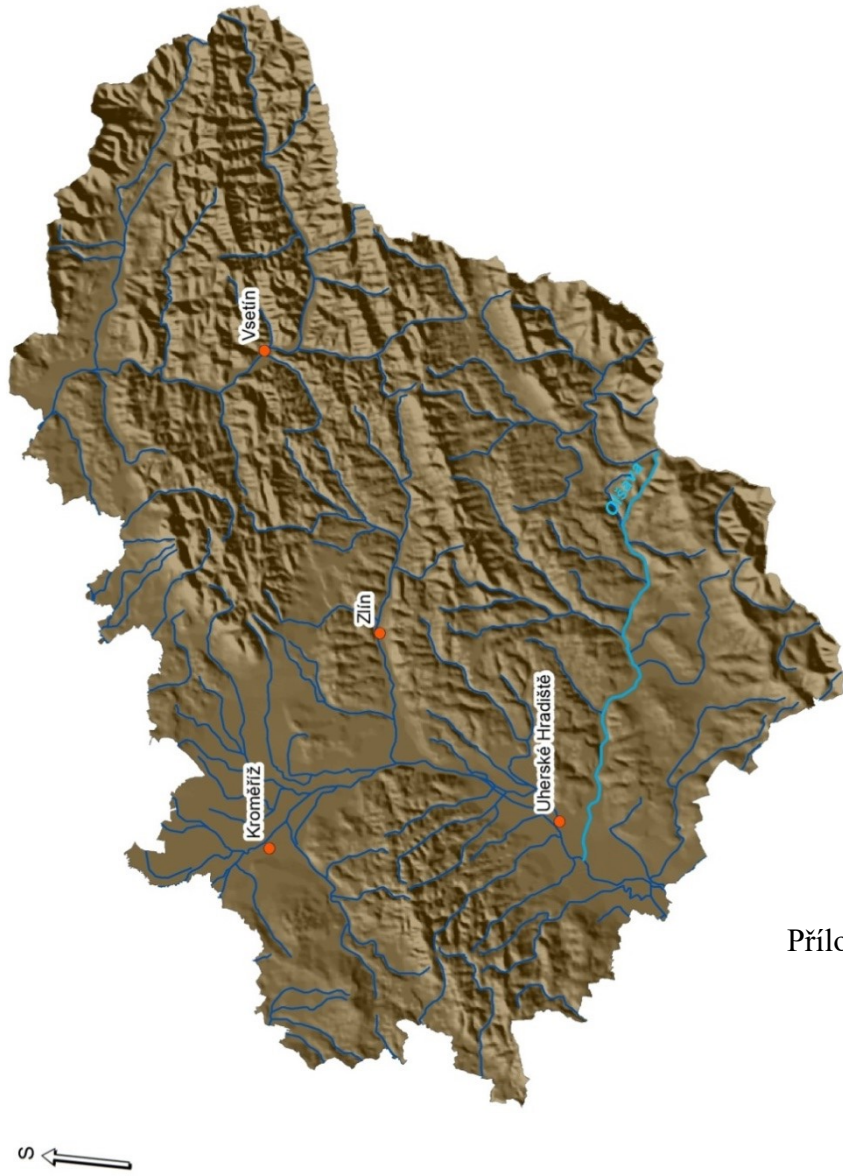
Lokalita	Datum	Typ povodně	Škody hmotné	Škody na životech	Management povodní	Prevence/opatření	Zdroj
ZÁHOROVICE	9.7.1919	Blesková povodeň	Zatopení budov, podzemletí žel.tratě	-	Hasiči, náměstek, rolníci	Založena čtvrť mimo záplavové území, regulace toku	Kronika obce Záhorovice, inv.č. 1., s.23
	16.8.1959	Blesková povodeň	Zatopení sklepů, polí	-	ONV, Hasiči	Stavba vyššího mostu	Kronika obce Záhorovice, inv.č.2, s.219
	29.7.1972	Dlouhotrvající deště	Strženo zábradlí, lávky	-	Hasiči	Stavba provizorních lávek	Kronika obce Záhorovice, inv.č.2, s.695; Jiskra okresu UH, roč.XXII, s.1

Příloha 3: Shrnutí povodní v obci Záhorovice.

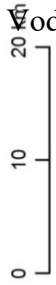

Příloha 4: Místa náchylná ke vzniku povodňové situace.

TOK ŘEKY OLŠAVY A VODNÍ TOKY ZLÍNSKÉHO KRAJE

Příloha 5: Vodní toky a vodní díla

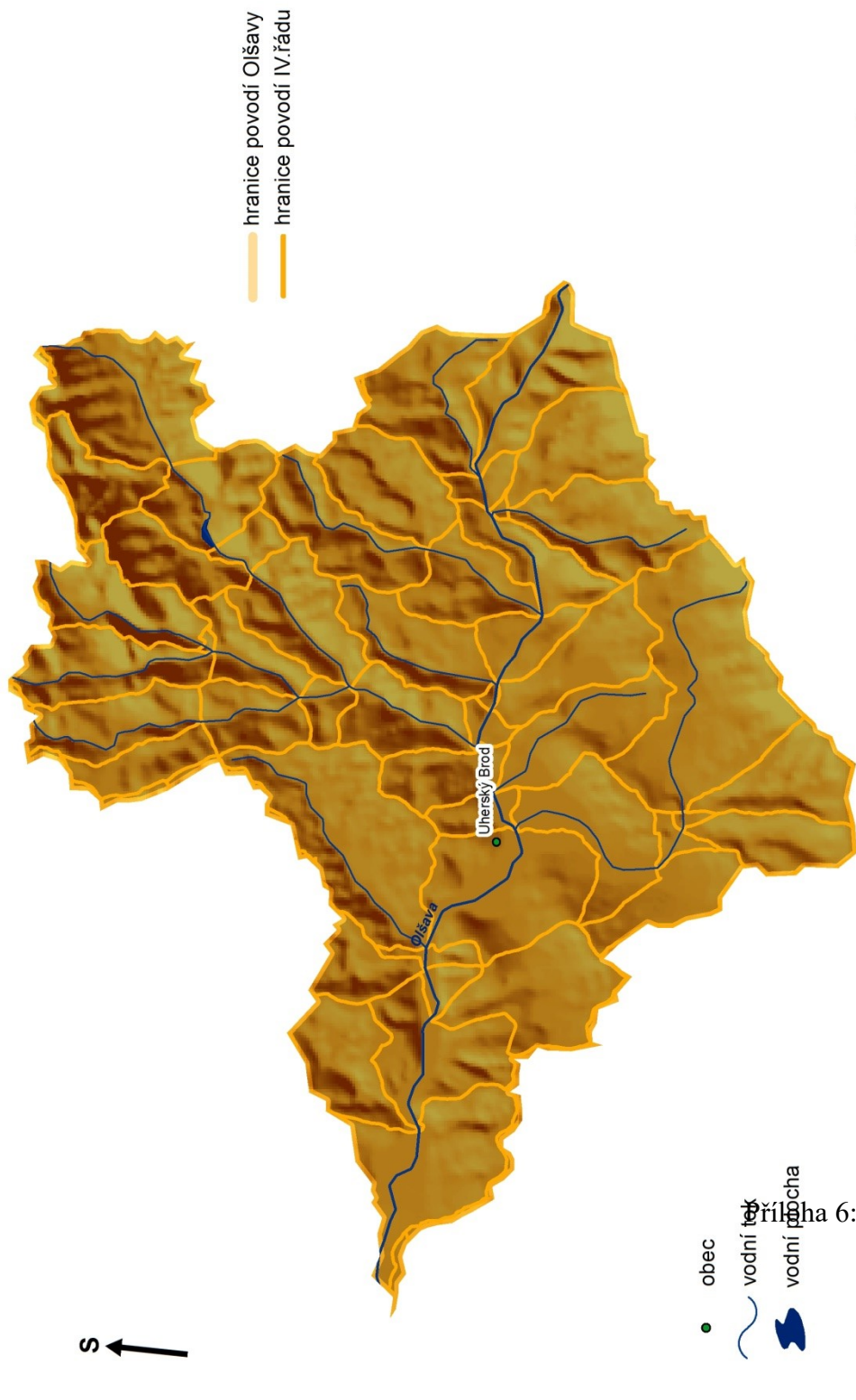

1:500 000

Dagmar ŠAŠINKOVÁ
Uherské Hradiště, 2017
Zdroj dat: ArcCR500, v. 3.1

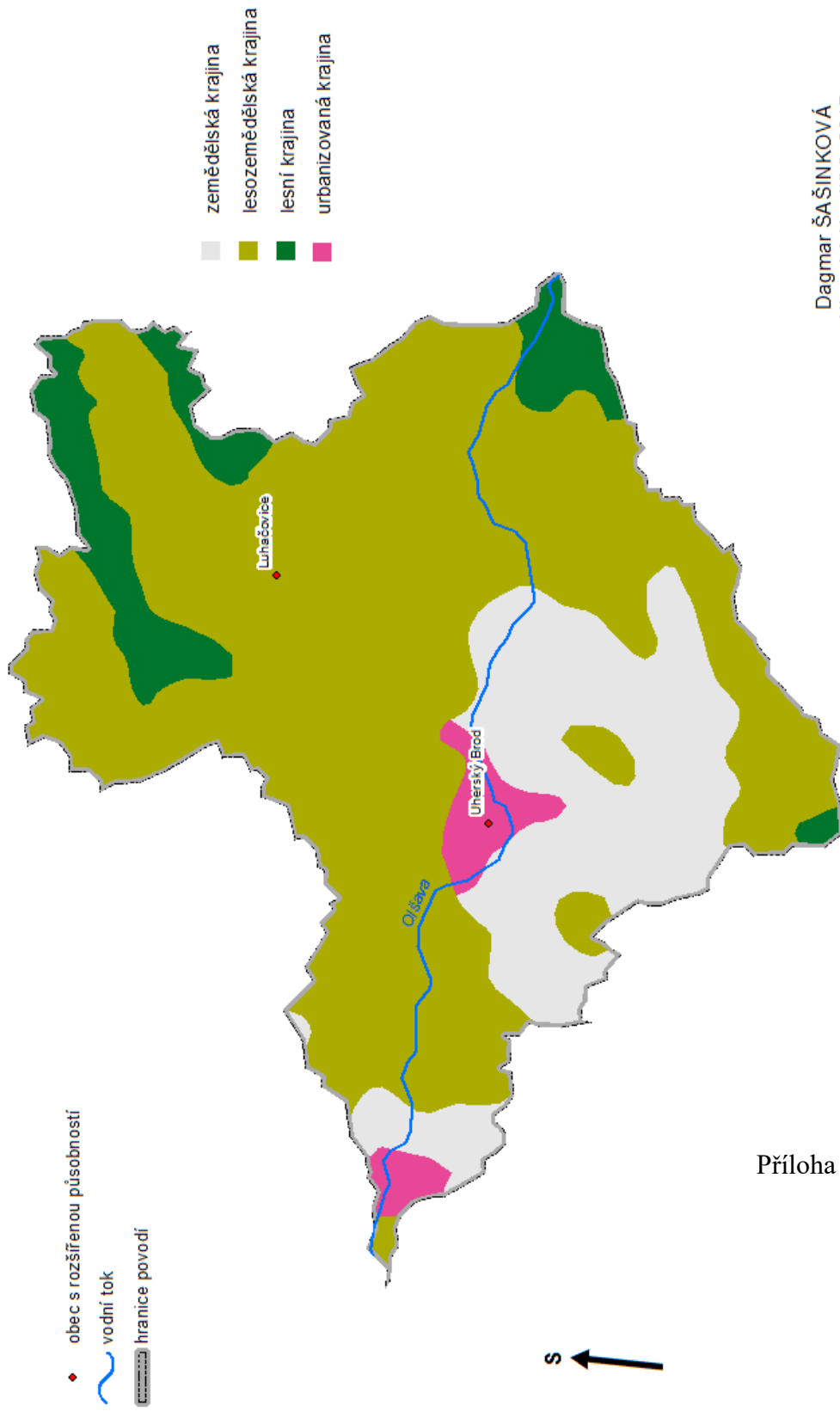

VODNÍ TOKY A VODNÍ PLOCHY V POVODÍ ŘEKY OLŠAVY

Priloha 6: Vodní toky a vodní plochy

TYPY KRAJINY PODLE ZPŮSOBU VYUŽITÍ V POVODÍ OLŠAVY

Dagmar ŠAŠINKOVÁ
Uherské Hradiště, 2017
Zdroje dat: ArcČR500, v. 3.1, databáze CENIA,
databáze DIBAVOD

HRANICE VYBRANÉHO ÚZEMÍ

Dagmar ŠAŠINKOVÁ
Uherské Hradiště, 2017
Zdroje dat: ArcCR500 v. 3.1, Databáze CENIA

1:70 000

4 km

Příloha 8: Hranice

Příloha 9: Následky po povodni 1919, Pitín (Čoupek, 2015).

Příloha 10: Následky po povodni 1919, Šumice (Kronika obce Šumice, 1918-1938).

Příloha 12: Podemletá železniční trať jako následek povodně 1919, Šumice (Kronika obce Šumice 1918 - 1935).

Příloha 11: Záhorovice, povodeň 1959 (Záhorovice v historické fotografii).

Příloha 13: Šumice, povodeň 1959 (Povodeň 1959, SDH Šumice).

Příloha 14: Soutok Olšavy a Koménky, Bojkovice (Povodeň Bojkovice).

Příloha 15: Povodeň: 1972, Záhorovice (Záhorovice v historické fotografii).

Příloha 16: Povodeň 1959, Bojkovice (Retrofoto).

Příloha 17: Povodeň 1972, Záhorovice (Záhorovice v historické fotografii).

Příloha 18: Povodeň 1972, Bojkovice (Povodeň Bojkovice).